

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Andra Kammaren. N:o 23.

Fredagen den 14 april

kl. 1/2 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 dennes.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till behandling af statsutskottet Kongl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition angående pensioner å allmänna indragningsstaten för förre sjukhusdrängen vid allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm N. J. G. Carlsson och förra baderskan derstädes B. M. C. Bergman, född Wahlström.

§ 3.

Härefter föredrogs och hänvisades till lagutskottet herr *J. E. Jonssons* i Taberg motion, n:o 245.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades å nyo:
konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 8 och 9; samt
statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 9, 41, 42, 43
och 44.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående minderårigas användande i arbete vid fabrik m. m.; och

Andra Kammarens Prot. 1899. N:o 23.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14, i anledning af väckta motioner om vidtagande af åtgärder till hämmande af tobaksbruket bland minderåriga.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,41 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Lördagen den 15 april

kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande april.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13; och

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14.

§ 3.

Ändring i bestämmelserna om val af justitieombudsman.

Till afgörande företogs till en början konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående val af justitieombudsman.

Uti berörda från Andra Kammaren till konstitutionsutskottet hänvisade motion, n:o 223, hade herr *J. Centerwall* föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del såsom i grundlagsenlig ordning hvilande antaga sådan ändring i § 96 regeringsformen och dermed sammanhängande grundlagsparagrafer, att justitieombudsmannen

och hans suppleant må utses å lagtima riksdag, som efter för-
rättade nya val i hela riket till Andra Kammaren först samman-
träder, samt att den så utsedde skall tjenstgöra under de tre
följande åren, intill dess sådant förordnande å nyo skett, såvida
decharge ej blifvit honom under samma tid vägrad; och hade mo-
tionären tillika hemställt, att konstitutionsutskottet, för så vidt
det i princip biträdde hans motion, ville utarbета förslag till de
ändringar i §§ 96, 97, 98 regeringsformen samt §§ 68 och 42 riks-
dagsordningen, som i sådant fall blefve nödvändiga.

Ändring i be-
stämmeiser
om val af
justitieombuds-
man.

(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att herr Centerwalls före-
varande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd för-
anleda.

Emot utskottets hemställan hade reservationer afgifvits af
herrar *Behm, Sæve, Gyllensvärd, Johnsson, Restadius* och *Boëthius*.

I fråga härom anförde:

Herr Centerwall: Herr talman, mina herrar! Jag skall till
en början bedja att få, ehuru min motion är afstyrkt, hembära
konstitutionsutskottet min upprigtiga tacksamhet för den möda,
som det gjort sig med mitt förslag, och med den sorgfälliga mo-
tivering, hvarmed det har styrkt sitt afstyrkande. Jag kan na-
turligtvis ej vara tacksam för sjelfva afstyrkandet, det vore för
mycket begärdt. Jag tror också, att jag, såsom jag skall söka
pavisa, har goda skäl, då jag påstår, att det icke varit alldeles
nödvändigt att afstyrka motionen.

Nu vet jag, att det på vissa håll finnes en stämning, gående
ut på att det är onödigt att bråka om saken, därför att justitie-
ombudsmansinstitutionen egentligen skulle vara en temligen öfver-
flödlig och onödig inrättning. Detta är ett mycket gammalt tal.
Herrarne känna utan tvifvel alla den gamla myten om att justitie-
ombudsmansambetet skulle hafva kommit till för att belöna en
partigångare, friherre Lars August Mannerheim, och de flesta af
eder hafva nog hört talas om det mycket tråkiga uppträde, som
på riddarhuset blef en följd af hans utnämning. Det har för öf-
rigt icke under vår konstitutionella historia saknats försök att få
bort embetet. Den 29 juli 1812 föreslog herr af Forselles på rid-
darhuset, att man skulle vidtaga åtgärder för att få de öfriga
stånden att vara med om eller åtminstone taga i öfvervägande
borttagandet af denna, som han tycktes anse, temligen anomala
plats. Men förslaget klubbades ned af landtmarskalken, och det
blef ej vidare fråga derom.

Då var justitieombudsmansambetet för öfrigt något annat än
hvad det nu är. I början tillsattes, såsom herrarne veta, justitie-
ombudsmannen på fem år, eftersom det var fem år mellan hvarje
riksdag. Då riksdagsperioden sedan blef treårig, valdes justitie-
ombudsmannen på tre år, och han innehade sålunda på den tiden
en helt annan ställning än nu. Man har sagt, att det berott på
ett förbiseende, att icke hithörande grundlagsbestämmelser ändra-

Ändring i be-
stämmeleerna
om val af
justitieombuds-
man.

(Forts.)

des så att justitieombudsmannen liksom banko- och riksgäldsfullmäktige tillsattes på tre år. Derom vågar jag emellertid ej yttra mig. Men jag skall taga mig friheten, om kammaren har tålmod att höra på mig, att berätta en liten anekdot, hvilken är, såsom jag tycker, för denna sak temligen karakteristisk. Jag har den af en före detta justitieombudsman. Det skulle nemligen hafva händt något år eller par efter det nya statsskickets införande, då embetstiden blef ettårig, att justitieombudsmansembetets dåvarande innehafvare kom upp till högsta vederbörande, hvilken frågade honom, hvarför han ej bar uniform. Under riksens ständers tid hade nemligen justitieombudsmannen en uniform, som var försedd med alla fyra ständens emblem. Den justitieombudsman, jag åsyftar, skulle på denna fråga hafva svarat: nej, Eders Majestät, vi kunna ej hafva uniform numera, sedan embetstiden blef ettårig, ty uniformen skulle nu behöfva göras såsom kyrkstötens drägt, så att den passade för embetets alla innehafvare. Historien, som jag, som sagdt, har från bästa håll, är karakteristisk. Den visar, att en af de mest långvariga och skickliga justitieombudsmän, Sverige haft, ansett, att embetet genom ettårsperiodens införande mycket förlorat i yttre anseende och inre vigt. Den visar också, huru osäker han personligen kände sig, huru bekymrad, så att säga, han var.

Emellertid, om man föreslår något här i verlden, så har man vanligtvis flera skäl än man skrifer ut. Och utom de skäl, som jag angifvit i motionen och till hvilka jag sedan skall återkomma, har jag haft ett annat, som jag ej funnit lämpligt att skriva om, men som jag ej kan finna hinder för att här uttala. Herrarne veta, att det icke skadar att vidtaga sådana åtgärder, som kunna befästa endrätten emellan de båda kamrarna. Det kan komma en tid, den kan komma ganska snart, då en endrätt emellan Första och Andra Kammaren är ett livsvilkor för detta lands utveckling. Derfor har jag i min ringa mån velat söka bidra till ett sådant resultat, och det veta herrarne alla, att ett af de mera aggande tvisteämnen emellan kamrarna varit just dessa justitieombudsmannaval. Med afseende derpå vädjar jag till hela vår riksdagshistoria.

Om man frågar, hvilka de öfriga skälen äro för detta förslag, som nu upprepats andra året i motsats till hvad parlamentariskt bruk är, och som kommer att upprepas följande år, vare sig jag är här eller icke, så hafva herr Carlson i fjor och jag i år sökt klargöra dem. De kunna indelas i två kategorier, den ena rör justitieombudsmannens egen ställning, den andra Riksdagens värdighet.

Hvad beträffar justitieombudsmannens egen ställning, så skola herrarne vid genomläsning af 96 och 97 paragraferna regeringsformen och 68 paragrafen riksdagsordningen finna, hvilken ofantlig mångfald af göromål som lagts på denne Riksdagens höge embetsmans skuldror, och huru omöjligt för någon afven den skickligaste och mest intelligente jurist man kan tänka sig det skulle vara att på

kort tid sätta sig in deri. Vidare är det, såsom en före detta suppleant för justitieombudsmannen och före detta sekreterare hos justitieombudsmannen, värtaligt som han alltid brukar, förra året betonade, att tänka på, huru justitieombudsmannen skall känna sig, då han vet, att han möjligen skall bort i nästa februari och att hans ställning är sådan, att han icke ens kan våga hyra sig en vaning här i hufvudstaden, därför att han kanske ej kan komma att begagna den. Den talare jag åsyftar omnämnde, att det flera gånger var hans lott att underrätta den af mig förut omtalade mångårige innehafvaren af justitieombudsmansembetet derom att han blifvit återvald, och att denne man, som dock var säkrare om återval än någon annan justitieombudsman förut eller efteråt, vid sådana tillfällen var nervös och kände sig olycklig. Jag vädjar till kammaren, om en embetsmans embetsutöfning blir bättre, därför att han känner sig nervös och olycklig. Jag tror icke, att man med fog kan påstå det.

Det andra skälet var Riksdagens värdighet. Jag frågar: är det verkligen Riksdagen värdigt att förfara på detta sätt? Vi hafva satt denne person till vår ombudsman — i fall han nu verkligen är ombudsman och det icke blott är en ordlek — men vi hafva så litet förtroende till honom, att vi på alla sätt vilja bevara åtminstone möjligheten att återtaga vår fullmakt! Om en enskild persons ombudsman blefve på det sättet betraktad och ansedd af sin hufvudman, skulle han förmodligen, om det vore något med honom, bedja att få tacka och taga sin Matts ur skolan. Men Riksdagen skall göra det, skall drifva sin misstänksamhet så långt, ehuru den till detta embete vill välja mellan landets skickligaste, mest ansedda och för sin heder mest kända jurister! Det tror jag dock är för mycket.

Jag skall dock icke vidare urgera dessa skäl. Ty kammaren älskar, och det med rätta, icke långa tal. Men jag vill till slut betona, att ibland går det till så i Riksdagen, att den ena handen icke vet, hvad den andra gör. Våra händer äro utskotten. Konstitutionsutskottet kastar en viss sagnadens blick på det sätt, som kunde efter dess förmenande ännu bättre betrygga justitieombudsmannens ställning, nemligen att höja hans lön och i öfrigt förbättra hans ställning. Det står, om herrarne behaga se efter, antydt i betänkandet på två särskilda ställen, nemligen sid. 8 och sid. 10. Men gå vi till statsutskottets utlåtande angående väckta motioner af herrar Elowson och Darin om höjande af lön till justitieombudsmannen, så säger statsutskottet med en liten omskriining — herrarne må kontrollera detta sjelfva, jag citerar icke ordagrant — att det vore bättre att göra det på andra sättet, nemligen att 1-års-perioden upphörde. Sålunda, det ena utskottet säger: bäst är att antaga förslaget, att justitieombudsmannens embetstid utsträcker till 3 år, eller åtminstone att taga bort 1-års-perioden; det andra åter: genom att höja lönen blir saken bättre. Det är såsom en handske, som man kan vränga ut och in. Jag tror icke, att sådana der handskskäl kunna anses särdeles starka.

*Ändring i be-
stämmelserna
om val af
justitieombuds-
man.*

(Forts.)

Ändring i be-
stämmelserna
om val af
justitieombuds-
man.

(Forts.)

På grund af hvad jag sagt och mycket annat, som kunde sägas, tager jag mig friheten, herr talman, yrka återremiss till konstitutionsutskottet.

Herr Ljungman: Med anledning af herr Centerwalls yttrande vill jag påpeka det faktum, att hvarken herr Centerwall sjelf eller någon ledamot af utskottet kunnat framkomma med ett förslag, som vore tillfredsställande. Under sådant förhållande fans det absolut ingen annan utväg för utskottet än att afstyrka motionen. Ty ämnet är icke så omfattande, att det gerna borde föranleda en skrifvelse till Konungen med begäran om förslag från honom om utredning. Det tillhör dessutom en afdelning af vår regeringsform, som är af den beskaffenheten, att initiativ till förbättring helst bör komma från Riksdagen sjelf. Hvad frågan beträffar, tror jag näppeligen, att den löses på den grund, som blifvit försökt i de motioner, hvilka vid förliden och nu innevarande riksdag blifvit väckta i ämnet, utan man får nog tillgripa en helt annan utväg för att vinna syftet. För tillfället är ju icke saken af någon trängande beskaffenhet, men jag erkänner villigt, att sådana tider en gång kunna komma, då det ligger stor vikt på att man har en person eller flere, hvilka med tillräcklig sjelfständighet kunna utöfva de åligganden, som nu tillhöra justitieombudsmannen. Men i det läge, hvori frågan nu befinner sig, och då icke något förslag framkommit, som kunnat godkännas, och ingenting vinnes med en återremiss, kan jag för min del icke komma till annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. och jag kan göra det dess hellre, som sympatierna för frågans lösande tvifvelsutan äro stora och allmänna nog i alla fall och salunda ej behöfva ett uttalande genom ett beslut om återremiss. ett beslut, som i sjelfva verket ingenting säger i sak.

Herr Boëthius: Såsom herrarne finna, har jag antecknat mig som reservant. Det är af den orsak, att jag nu såsom äfven förut ansett det vara i hög grad lämpligt, att justitieombudsmannens embetstid förlänges. Jag anser det vara lämpligt, derför att jag vill, att denne embetsman skall kunna uppträda med nödig auktoritet, och det kan han icke, anser jag, såvida han ärligen skall vara utsatt för faran att aflägsnas ur embetet. Åtskilliga andra skäl skulle ock kunna framhållas, men de hafva anförts af motionären i hans yttrande i dag eller i motionen. Det torde derför vara onödigt att upptaga kammarens tid med att ingå på något längre resonnement.

Jag skall emellertid be att få mot herr Ljungman framhålla, att nog kunde konstitutionsutskottet hafva gjort något åt saken. Herr Ljungman säger, att konstitutionsutskottet kunde icke göra någonting, derför att motionären icke framlagt något ordentligt förslag. Men konstitutionsutskottet eger ju motionsrätt och hade således med god vilja kunnat åstadkomma någonting. För min del ansåg jag ock, att konstitutionsutskottet borde göra det. Nu beslöt

emellertid utskottets majoritet rent afslag, och under sådana förhållanden och då motionären ej framställt något bestämt förslag, kunde vi, som tillhörde minoriteten, ej heller framställa något sadant. emedan det är utskottet — icke enskilda medlemmar — som har rätt att framställa förslag om grundlagsändringar. Derrför har jag nödgats inskränka mig till att afgifva en blank reservation. Herr Centerwall har nu yrkat återremiss. Det kan jag för min del gerna vara med om, ehuru det nog komme att innebära endast och allenast en opinionsyttring, då utan tvifvel Första Kammaren fattar eller kanske redan har fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med konstitutionsutskottets förslag. Vilja herrarne emellertid göra en sådan opinionsyttring, så har jag, som sagdt, icke något deremot.

Ändring i bestämmelserna om val af justitieombudsman.

(Forts.)

Herr Restadius: Jag ber endast att få förklara, att jag fortfarande vidhåller den åsigt, jag uttalade vid sistlidna års riksdag. Jag anförde då alla de skäl, som enligt min uppfattning kunde tala för densamma. Att nu åter upprepa dem vore, anser jag, att onödigt upptaga kammarens tid, helst som jag antager, att kammarens mening i förevarande hänseende är så stadgad, att det varit temligen öfverflödigt att väcka en ny motion i ämnet vid denna riksdag. Jag skall dock förklara, att jag icke är fullt öfvertygad om, att det nya förslaget kan anses såsom en förbättring af det gamla, nemligen i fråga om decharge. Jag åberopar hvad konstitutionsutskottet i ty fall förklarar och har dertill intet annat att tillägga, än att jag tror, att frågan om decharge icke lämpligen bör sammankopplas med frågan om, huruvida justitieombudsmannens embetstid skall räcka 1 år eller längre. Konstitutionsutskottet har emellertid denna gång för sitt afstyrkande af treariga val anført ett nytt skäl, som jag skall tillåta mig att beröra. Det sammanställer nemligen justitieombudsmansembetet med justitiekanslersembetet och framhåller, att, då sistnämnda embete är ett förtroendeembete, dess innehafvare när som helst kan afsättas. Jag har emellertid aldrig hört talas om, att någon justitiekansler blifvit afsatt, och jag har öfver hufvud taget ej hört talas om mer än tre eller fyra fall sedan 1840-talet, då Kongl. Maj:t använt sin magt att afsätta en förtroendeembetsman, och jag tror derrför icke, att man med fog kan draga fram såsom skäl mot motionen Kongl. Maj:ts rätt att afsätta förtroendeembetsmän.

Herr Centerwall har, för att gifva sitt anförande en viss krydda af glädtighet, anført en historia om den gamle justitieombudsmannen Frömans ställning. Jag är i tillfälle upplysa, huru dermed förhåller sig. Under den gamla ståndsrepresentationen hade justitieombudsmannen en uniform med de olika riksståndens emblem på kragen. När rikets ständer upphörde att finnas till, kunde han naturligtvis icke längre bära denna uniform. Men han förklarade då, att han icke ville hafva någon uniform alls, emedan han vore en Riksdagens embetsman, och det enligt hans uppfattning icke vore lämpligt för en sådan att bära uniform.

Ändring i be-
stammelserna
om val af
justitieombuds-
man.

(Forts.)

Saken är visserligen obetydlig, men då den framstälts så öppet, har jag ansett mig skyldig meddela, att hvarken jag eller någon af herr Frömans öfriga närstående hört honom uppge annan förklaringsgrund dertill, att han icke vidtog åtgärd för att skaffa justitieombudsmannen uniform.

Att, såsom herr Centerwall gjort, yrka återremiss kan ju ej ha någon påföljd, och därför har jag, herr talman, intet yrkande att framställa.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Om någon väsentlig förbättring kunde åstadkommas genom att antaga motionen, så skulle jag ju icke hafva något emot densamma; men då enligt mitt förmenande så icke är fallet, så anser jag den föreslagna förändringen hvarken nödig eller nyttig.

En af de fördelar, som skulle vinnas genom bifall till motionen, skulle nu vara den, att Riksdagen finge större utsigter att behålla sin justitieombudsman, då han ju skulle väljas för tre år; men erfarenheten har visat, att så är icke förhållandet. Ty hvarför har Riksdagen förlorat sina justitieombudsmän? Jo, därför att de vanligen fått bättre platser, och vare sig justitieombudsmannen är antagen på ett eller på tre år, så är jag förvissad derom, att han i alla fall, så snart han blir erbjuden en bättre och tryggare plats, antager densamma.

Vidare skulle det för justitieombudsmannen medföra större trygghet, om han valdes för tre års tid. Detta skulle jag kunna gå in på rörande den motion, som i samma fråga väcktes förra året, då det icke var fråga om någon decharge. Men då nu här är fråga om decharge, så tror jag, att föllden skulle blifva den, att, om ena kammaren vore af någon anledning missnöjd med justitieombudsmannen, den skulle söka göra allt för att få decharge vägrad. Då nu detta kunde förekomma hvarje år, hvad skulle då kunna inträffa? Jo, naturligtvis att man måste först afgöra frågan, huruvida justitieombudsmannen skulle vägras decharge. Stannade kamrarna härutinnan i olika beslut, så skulle väl dechargefrågan afgöras genom delegerade från hvardera kammaren eller på något annat dylikt sätt, och om det då afgjordes, att decharge ej skulle vägras och att nyval ej skulle ske, så skulle ju i alla fall den ena kammaren vara missnöjd med justitieombudsmannen. — Om han deremot, såsom förra året var föreslaget, finge stanna kvar i tre år, utan någon fråga om decharge eller icke-decharge, så skulle det märkliga förhållandet kunna inträffa, att en person, hvars åtgöranden skulle granskas af hvarje Riksdag, kunde redan vid första riksdagen bli så illa omtyckt, att Riksdagen ville bli af med honom, men Riksdagen skulle i alla fall tvingas att i fulla tre år bibehålla honom, hvilket ju ej kan vara lämpligt, då det gäller en Riksdagen så närstående person som justitieombudsmannen.

Vidare har såsom ett skäl anförts, att numera väljes riksbankens styrelse för tre år. Detta är sant, men Riksdagen har

dock rättighet att hvarje år kunna komplettera densamma med nya element, om så fordras, men det kan ju icke ske i fråga om justitieombudsmannen.

Slutligen vill jag påpeka, att under hela den långa tid, som justitieombudsmannen valts på sätt nu sker, så har det, mig veterligen, icke mött någon svårighet att få en kompetent person på denna plats, och jag vet icke heller, att någon af dem, som Riksdagen valt, afsagt sig uppdraget. Det är ju möjligt, att jag miss-tager mig, men jag kan i alla fall ej nu åtminstone minnas något exempel derpå.

Utaf hvad jag nu anfört och då jag finner, att ingen väsentlig fördel skulle vinnas genom att antaga motionen, så vågar jag, herr talman, anhålla att yrka afslag å motionen och bifall till utskottets betänkande.

Herr Centerwall: I fråga om anekdoter är det verkligen mycket svårt att komma till exakta meddelanden. Jag kan endast försäkra, att jag återgifvit historien precis i den form, som jag fått den. Jag har fått den af en person, som för visso hade god kännedom om den person, som berördes af anekdoten. Men jag medgifver också villigt, att herr Restadius i fråga om den åsyftade personen bör vara bättre underrättad. Och i fall jag skulle hafva haft orätt eller rättare min sagesman missmint sig, så har jag dock handlat på god tro — det är endast det jag har velat fastslå.

Hvad sjelfva saken beträffar, tycker jag icke, att det är så utomordentligt enkelt, som man skulle kunna tycka af den föregående talarens anförande, med den svårighet, som erbjuder sig beträffande § 42. Visserligen säger utskottet, att det skulle vara en ny princip, i fall justitieombudsmannen skulle underkastas ett afgörande om decharge i Riksdagen. Ny är den väl emellertid icke denna princip. Vi hafva ju opinionsnämnd i fråga om justitieråden, och möjligen skulle man kunna använda sådan äfven i afseende a justitieombudsmannen.

Jag håller dock icke vidare på detta förslag, men hvad jag bestämdt vill säga är, att nog hade konstitutionsutskottet kunnat finna någon antaglig lösning af frågan, och då sympatierna inom utskottet äro så stora, att det finnes sex reservanter, och flere af kammarens ledamöter uttalat sina sympatier för motionen, så vore det kanske ändå lämpligt att finna en sådan lösning, som jag i min motion föreslagit.

Här har från ett eller två håll sagts, att det icke skulle tjena till någonting att besluta en återremiss, men detta yttrande är icke exakt. Ty denna fråga har olika plats på de båda kammarnes föredragningslistor. Den står nemligen först på Andra Kammarens och sist på Första Kammarens föredragningslista. Och vidare har denna kammare, om den beslutar en återremiss, dermed sagt, att den hyser sympatier för förslaget, och den har dermed ställt förslaget i en bättre ställning för en kommande Riksdag.

*Ändring i be-
stämmelserna
om val af
justitieombuds-
man.*
(Forts.)

Ändring i be-
stämmelserna
om val af
justitieombuds-
man.

(Forts.)

Att förslaget vid denna riksdag skulle gå igenom i båda kam-
rarne, derom hyser jag — det får jag medgifva — icke några all-
varliga förhoppningar.

Jag ber, herr talman, ännu en gång få yrka återremiss.

Herr Ljungman: Synbarligen lider den föreliggande frågan af en svårighet, som synes mig åtminstone olöslig, nemligen att förena å *ena* sidan önskan att bereda justitieombudsmannen möj-
ligast trygga ställning och å *andra* sidan Riksdagens önskan att kunna få ombyte, för den händelse en justitieombudsman, huru utmärkt han än må vara som jurist och som enskild person, dock icke motsvarar de särskilda fördringar, som Riksdagen sätter på sin justitieombudsman.

Det är denna svårighet, som ingen af motionärerna kunnat öfvervinna, men den måste lösas. Det är visserligen sant, att utskottet har motionsrätt, men när utskottet begagnar sig af denna, tillgår det så, att någon inom utskottet framkastar ett förslag, som sedan utarbetas, så att det kan framläggas. Men så har i detta fall icke skett och kan heller icke gerna tänkas ske på grund af de svårigheter, som äro förenade med utarbetande af ett sådant förslag, och på grund af att utskottet har så mycket annat att göra dels med andra förslag, dels med statsrådsprotokollens granskning.

Jag får hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Lothigius: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag begärt ordet för en småsak, nemligen den under debatten omnämnda lilla historien om uniform för justitieombudsmannen. Men jag måste fritaga herr Centerwall från misstanken, att hafva sjelf upfunnit den. Det är jag som talt om anekdoten för herr Centerwall, och jag har den direkt af justitieombudsmannen Fröman, som, då jag efterträd honom i justitieombudsmansembetet, visade mig en uniformskrage med de fyra riksståndens emblem i broderi, och för mig berättade, att kort efter representationsförändringen, vid samtal med konung Carl XV om förändrad uniform för justitieombudsmannen, justitieombudsmannen Fröman uttalat den mening, att uniform vore onödig, men att, *om* sådan skulle finnas, den da borde inrättas på samma sätt som kyrkstötens embetsdrägt, så att den passade på hvem som helst, eftersom det dåmera kunde inträffa, att justitieombudsmannen komme att ombytas en gång om året.

Herr Dahn: Hvad man genom motionärens förslag velat vinna, har naturligtvis varit kontinuitet i justitieombudsmansinstitutionen. Men det är ju klart, att en tid af tre år är otillräcklig för åstadkommande af en dylik kontinuitet, helst med sådana löneförhöjningar, som justitieombudsmannen har. Men hvad som säkert skulle blifva följden, om man antog motionärens förslag, det vore, att Riksdagen skulle afhända sig den rätt, som den nu har att för hvarje år kunna efter granskning af justitieombudsmannens

berättelse besluta om han skall återväljas eller icke, och Riksdagen skulle då riskera att få behålla en justitieombudsman, som den icke ansåge lämplig.

Påståendet, att en justitieombudsman icke skulle kunna sätta sig in i ärendena under första året, vederlägges kanske bäst af den justitieombudsmansberättelse, som i år blifvit förelagd Riksdagen, ty den justitieombudsman, som vi nu hafva, har icke tjenstgjort mer än ett år, men hans åtgöranden äro sådana, att de böra helsas med glädje inom hela vårt land, med undantag möjligen af några jurister.

Då jag därför icke tror, att det är skäl vare sig att bifalla motionen eller återremittera densamma till utskottet, får jag hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mina herrar! För att icke synas envis har jag icke velat i år återkomma med ett förslag angående ändring i gällande bestämmelser för valet af justitieombudsman, hvilket af Riksdagen i fjol förkastades. Men det är lätt förklarligt, att jag hyser ett lifligt intresse för en motion, hvarigenom samma sak i år, om ock i något ändrad form, blifvit återupptagen af min ärade vän, representanten för Söderhamn.

Det vill också synas, som om motionen om treårig valperiod för justitieombudsmannen i år blifvit mött med större intresse såväl inom utskottet, der antalet reservanter nu har växt till 6, som äfven inom kammaren, der åtskilliga talare uppträdt för densamma. Mest betecknande i detta afseende är dock, att konstitutionsutskottet nu funnit skäl att ingå i närmare granskning af förslaget. Ty den granskning, som i fjol bestods, var skäligen tarflig.

Ett argument, som då anfördes mot förslaget, nemligen att justitieombudsmannen borde betraktas såsom ett Riksdagens »befullmäktigade ombud», har konstitutionsutskottet i år visligen kastat bort, förmodligen emedan det under debatten i fjol blef grundligen vederlagdt.

Deremot har utskottet upprepat två gamla argument från i fjol: det ena, att en treårsperiod icke skulle vara mera värd än en ettårsperiod, då det gälde att få behålla en justitieombudsman — denne skulle i alla fall afgå, så snart han blefve erbjuden ett förmånligare embete — och det andra, att ett stadgande om treårig valperiod skulle innebära, att Riksdagen afhände sig en rättighet, ja, till och med kunde tvingas att behålla en justitieombudsman, äfven om viktiga skäl talade för hans aflägsnande.

Hvad det förra af dessa skäl angår, är det väl dock en obestridlig aritmetisk sanning, att en treårsperiod är tre gånger så lång som en ettårsperiod. Och vidare är det ett faktum, att flere f. d. justitieombudsmän uttalat såsom sin bestämda mening, att det skulle innebära en viktig förbättring i justitieombudsmannens ställning, om valperioden gjordes treårig; ty att årligen vara

Ändring i bestämmelserna om val af justitieombudsman.

(Forts.)

Ändring i bestämmelserna om val af justitieombudsman.

(Forts.)

underkastad ett omval, som under vissa omständigheter lätt kan urarta till ett slags lottkastning, det lär vara i hög grad nervöst irriterande. Utskottet har emellertid något ensidigt fäst sig vid den sidan af saken, att en treårig valperiod skulle kunna bidraga till att Riksdagen längre än som på senare tider varit fallet finge behålla en lämplig justitieombudsman. Men ett sådant stadgande skulle äfven verka i en annan rigtning: justitieombudsmannen kunde i så fall bättre än nu planlägga sitt arbete och finge tillfälle att förskaffa sig den erfarenhet och den prestige, som äro nödvändiga förutsättningar för att han skall lyckas uträtta något af värde.

Hvad åter beträffar den andra invändningen, nemligen att förslaget om treårig valperiod skulle innebära en inskränkning i Riksdagens rättigheter, så förstär jag verkligen icke, huru utskottet kunnat å nyo framkomma med ett så grundlöst påstående. Hvem skulle nemligen inskränka Riksdagens rättigheter? Naturligtvis ingen annan än Riksdagen själf, på sätt grundlagen föreskrifver. Är det då troligt, att Riksdagen skulle afhända sig en viktig rättighet? Jag tror icke sådant behöfver befaras. Men det kunde ju möjligen tänkas, att Riksdagen funne lämpligt att utöfva ifrågavarande rättighet på annat sätt än som förut skett. En rättighet får ju icke sitt värde derigenom, att den utöfvas ofta, utan tvärt om kan den genom att utöfvas allt för ofta och i otid trivialiseras och sjunka i anseende. Jag kan därför icke på minsta vis erkänna befogenheten af detta utskottets skäl.

Hvad deremot angår de ifrågasatta bestämmelserna om decharge, delar jag de åsikter, som uttalats af utskottet och af en ärad talare på vestgötabanken, nemligen att dessa bestämmelser ingalunda bidragit till förslagets förbättring. Det är temligen tydligt, att, om den granskning, som lagutskottet enligt 42 § riksdagsordningen vid hvarje lagtima riksdag skall företaga med justitieombudsmannens förvaltning, skulle utfalla till dennes nackdel, så torde han själfmant draga sig tillbaka till det embete, som i de flesta fall står honom öppet. Skulle åter decharge införas, så vore ju detta en åtgärd af mera negativ art, som måste verka vida mindre irriterande än den positiva, att vara underkastad ärligt omval.

Allt nog, efter många tecken att döma, tyckas vi stå inför ett af de båda alternativen, nemligen att antingen afskaffa justitieombudsmansinstitutionen, som icke bör göras till en lekboll för partitycken, eller också att söka stärka densamma.

För min del tror jag, att denna institution, som upprättades af 1809 års grundlagsstiftare, är värd att stödjas och omhuldas. Först om vi både i konstitutionellt och ekonomiskt afseende göra justitieombudsmannens ställning tillräckligt fast, först då kunna vi af detta embete hoppas fullt gagn. Skall justitieombudsmannen verkligen kunna blifva hvad han är afsedd att vara, nemligen en värdare af grundlagens helgd och ett värn för den medborgerliga frihetens upprätthållande, då får man icke gifva honom en allt

tör svag position. Ty huru skall det blifva möjligt, att den, som är stånd under årliga omval, skall, der så behöfs, med kraft kunna uppträda mot embetsmän, som i allmänhet ha anställning på lifstid och äro utrustade med alla byråkратиens sega motståndsmedel. Den kontrollerande får icke sättas i en allt för oförmånlig ställning i förhållande till dem, som han skall kontrollera, för så vidt kontrollen skall blifva af någon som helst betydelse.

Nu är emellertid förhållandet, att något formuleradt förslag till den ifrågasatta grundlagsändringen här icke föreligger, till hvilket man skulle kunna yrka bifall, och jag tror icke heller mycket på verkan af en återremiss. Men då konstitutionsutskottets vice ordförande nyss afgifvit den oväntade förklaringen, att ingen utskottsledamot varit i stånd att framkomma med förslag till dylik formulering, så tycker jag, att detta låter som en så besynnerlig inkompetensförklaring för utskottet, att jag, herr talman, hemställer, om det ändå icke kunde vara skäl att fresta utskottets förmåga med en liten återremiss.

Häruti instämde herr *Darin*.

Herr Andersson i Malmö: Hade jag kunnat anse, att det förslag, som den ärade motionären framställt, verkligen innebure en förändring till det bättre, så skulle jag gerna hafva varit med derom inom utskottet och inom kammaren röstat för bifall till detsamma. Men då jag snarare tror, att motionen innebär en försämring, så kan jag för min del icke annat än yrka afslag.

Det viktigaste skäl, som motionären framställt för förslaget antagande, är, att man skulle vinna en större kontinuitet med afseende på justitieombudsmansembetet. Detta tror jag dock icke är så alldeles säkert, ty, såsom vi finna i konstitutionsutskottets betänkande, inträffade det under den tid, då justitieombudsmannens mandat räckte i tre år, att befattningen vxlade innehafvare icke mindre än fyra gånger på kortare tid än 16 månader, medan efter införandet af årliga val samma person beklädt embetet i 18 år. Detta synes mig visa, att man icke har mindre utsigter att få behålla samma person i embetet, därför att valen endast äro ettåriga.

Ett af de viktigaste skälen för mig att afstyrka motionen är, att jag anser den innebära en förändring till det sämre. Jag påstår nemligen, att för den händelse man skulle blifva missbelåten med en justitieombudsman under den tid han bekläder sitt embete, så är det mindre obehagligt för honom att icke blifva återvald vid årets slut, än att nödgas afgå under den period, för hvilken han är vald. Detta har för mig varit ett viktigt skäl till att motsätta mig motionärens förslag. Säkerligen skulle man genom ett bifall till motionärens förslag afskräcka mången från att åtaga sig denna viktiga befattning, då han kunde riskera att blifva afskedad innan hans treårsmandat var slut.

Ändring i bestämmelserna om val af justitieombudsman.
(Forts.)

Ändring i be-
stämmeleerna
om val af
justitieombuds-
man.

(Forts.)

Här har yrkats återremiss, men jag kan icke förstå, hvartill en sådan skulle tjena, ty det finnes inom utskottet ganska stor majoritet för afslag å motionen, och jag tror icke, att majoriteten inom utskottet kommer på andra tankar, i händelse kammaren återremitterar frågan.

Jag skall derför, herr talman, anhålla att få yrka bifall till utskottets förslag, men på samma gång förklara, att jag icke kan instämma i det yttrande, som konstitutionsutskottets vice ordförande nyss hade.

Herr *Sjöberg* instämde häruti.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen till proposition upptagit de framställda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang. ändrad
lydelse af 2 §
4:o tryckfri-
hetsförord-
ningen.

§ 4.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

I anledning af Kongl. Maj:ts till Riksdagen afåtna proposition, n:o 31, hade utskottet i berörda utlåtande hemställt,

att Riksdagen, med förklarande, att Kongl. Maj:ts proposition icke kan i oförändradt skick bifallas, ville såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till förändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen:

»4:o. I grund af — — — — som helst.

Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

Att protokoll — — — — icke uppenbara.

Att ej några — — — — böte femtio riksdaler.

Att mobiliseringsplaner — — — — skriften konfiskeras.

Att i hvad rättegångsmål — — — — böte femtio riksdaler.

Det skall ock — — — — sexton skillingar.

Att protokoll — — — — sexton skillingar.

Att ingen må — — — — sexton skillingar.

Att ansökning om patent äfvensom öfriga handlingar i ärende angående sådan ansökning samt patentmyndighetens protokoll och beslut deri icke må, i hvad de angå uppfinning, derå ej patent beviljats, utan sökandens medgifvande utlemnas i vidsträcktare mån än som föranledes af gällande förordning angående patent och de ytterligare föreskrifter, som kunna i den ordning regeringsformen stadgar varda meddelade. Den häremot bryter, böte femtio riksdaler.»

Vid utlåtandet fans fogad reservation af herr *Johnsson*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet till

Herr Johnsson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det kan, såsom jag förmodar, icke gerna vara delade meningar derom, att patentansökningar, som icke blifvit beviljade, böra skyddas mot offentliggörande, der sökanden sådant önskar. I huru vidsträckt mån åter bestämmelser om ett dylikt skydd böra stadgas, derom kunna åsigterna vara skiljaktiga. Bestämmelser i detta afseende torde emellertid böra, på sätt utskottet också omnämnt, intagas i en separat lagstiftning angående patent. Och det är icke heller med afseende derå, som jag låtit till utskottets betänkande anteckna min reservation, utan med hänsyn till sjelfva formuleringen af förslaget, hvilken jag för min del icke kan godkänna. Utskottets förslag härutinnan skiljer sig från det af Kongl. Maj:t framställda i det hänseendet, att, då Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att besluta om ifrågavarande inskränkning i tryckfrihetsförordningen, denna inskränkning skulle af Kongl. Maj:t närmare bestämmas genom särskild förordning, så har utskottet deremot ansett, att dessa närmare föreskrifter böra, såsom utskottet säger, antagas i enlighet med grunderna i § 87 regeringsformen. Utskottet hemställer nemligen, att ifrågavarande handlingar icke må utan sökandens medgifvande utlemnas i vidsträcktare mån än som föranledes af gällande förordning angående patent och de ytterligare föreskrifter, som kunna, i den ordning 87 § regeringsformen stadgar, varda meddelade.» Nu synes det mig ganska egendomligt, att konstitutionsutskottet kunnat tillstyrka ett grundlagsändringsförslag, hvilket såsom det förvarande skall grunda sig på föreskrifter, som skola antagas enligt 87 § regeringsformen. Såsom en vanlig regel, då Riksdagen beslutar i ett ärende, hvori närmare föreskrifter sedermera erfordras, gäller ju, att Riksdagen till Kongl. Maj:t öfverlemnar att meddela sådana föreskrifter, och sker detta senare då på så sätt, att Kongl. Maj:t utfärdar en instruktion, som är vägledande för dem, hvilka skola handhafva eller besluta något i det, hvarom frågan gäller. 87 § regeringsformen innehåller icke heller bestämmelse, att sådana föreskrifter skola antagas enligt den paragrafen, utan endast lagar, som skola stiftas af Riksdag och Konung gemensamt. Skall man tala om föreskrifter, sådana närmare föreskrifter som Riksdagen uti skrifvelse till Kongl. Maj:t begär i ett eller annat ärende, så kommer detta under 89 §, och har således en helt annan betydelse.

Nu kan man ju säga, att det är alldeles likgiltigt, om man i tryckfrihetsförordningen kallar det *föreskrifter*, då dessa i allt fall skulle behandlas enligt 87 § regeringsformen och således måste få *lags* natur. Ja, nog har utskottets mening varit detta; men jag hemställer, om det är lämpligt att i tryckfrihetsförordningen begagna ett uttryck, som icke på något sätt eger stöd uti § 87 regeringsformen, men ändå skall dit hänföras. Vill man i öfverensstämmelse med 87 § antaga föreskrifter eller dylika be-

Ang. ändrad
lydelse af 2 §
4:o tryckfri-
hetsförord-
ningen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af 2 §
4:o tryckfri-
hetsförord-
ningen.
(Forts.)

stämmelser, ja, då bör man först ändra 87 §, så att i densamma inrymmes den bestämmelsen, att sådana närmare föreskrifter i ett eller annat afseende kunna utfärdas på det sätt, denna § föreskrifver. Det synes mig derför riktigare, att man med afseende å affattningen af denna paragraf bestämmer, att det skall vara en lag, som härutinnan skall vara vägledande för patentmyndigheterna, och att således den inskränkning med afseende å förevarande handlingars utlemnande, som bör ifrågakomma, skall stadgas genom lag.

Då jag emellertid icke anser mig böra direkt formulera den ändring — som synes mig nödig — så skall jag nu hemställa, att ärendet måtte återremitteras. Det är icke så oviktigt, att den föreslagna formen för de närmare föreskrifternas utfärdande blir ändrad. Konstitutionsutskottet har i ett annat betänkande, som i dag föreligger till föredragning och som också rör tryckfrihetsförordningen — nemligen utlåtandet n:o 9 — föreslagit bestämmelser, hvilka jemväl omfatta § 2 mom. 4 i denna förordning.

Båda dessa förslag omfatta samma paragraf och till och med samma moment i tryckfrihetsförordningen. Men konstitutionsutskottet föreslår, att hvad angår formen man visserligen skall tillämpa 87 § i båda fallen, men i det ena stifta lag, i det andra utfärda förordning och föreskrift. Icke kan det vara lämpligt, att i samma paragraf och samma moment så skiljaktiga bestämmelser skola förekomma, då utskottet i båda fallen syftar till samma mål, nemligen bestämmelser antagna enligt 87 § regeringsformen.

Jag skall på dessa skäl yrka, att ärendet måtte återremitteras.

Herr Ljungman: I motsats mot den siste talaren tror jag, att förslaget är tillfredsställande, sådant det är affattadt. Patentförordningen är visserligen utfärdad på administrativ väg; men de ändringar i patentförordningen, som utfärdades under åren 1897 och 1898, hafva utfärdats i den ordning, 87 § 1 mom. regeringsformen föreskrifver, och Kongl. Maj:t har i proposition till Riksdagen, med hänsyn till åtminstone den ena af dessa lagar, uttryckligen framhållit, att ändring i patentförordningen bör ske i den ordning, 87 § 1 mom. regeringsformen stadgar.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat, än att hvad här föreslagits är fullt tillfredsställande. Man har icke kunnat nöja sig med att åberopa föreskrifter, stiftade i den ordning, 87 § regeringsformen föreskrifver, utan åberopar sig äfven på gällande förordning angående patent. Eljest hade det varit nödvändigt att till nästa riksdag framställa helt nytt förslag till patentförordning enligt 87 §. Men detta är nu synbarligen onödigt, då man äfven dessförutan har full trygghet.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf herr talmannen proposition på de gjorda yrkandena, dervid kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

§ 5.

I ordningen dernäst förelåg till afgörande konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

I anledning af berörda inom denna kammare af herr *H. Odencrants* afgifna motion, n:o 235, hade utskottet hemställt,

att Riksdagen, med anledning af herr Odencrants' förevarande motion, ville antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till förändrad lydelse af 2 § 4:o i tryckfrihetsförordningen:

§ 2.

— — — — —
 4:o. — — — — —
 Att protokoll — — — — —
 — — — — — sexton skillingar.

Att ingen må tillåtas att, i andra fall än allmänna lagen och gällande författningar utstaka, meddela eller till tryck utlemna utdrag af kyrkoböcker eller af andra själavården och kyrkodisciplinen rörande handlingar, i afseende på enskilda personers leverne och seder, så vidt de lända dem till skada eller förklenande, och att ej heller utdrag af det i riket inrättade straffregister må meddelas i vidsträcktare mån, än som föranledes af lag, stiftad i den ordning, 87 § regeringsformen stadgar. Den häremot bryter, böte trettio tre riksdaler sexton skillingar.

Emot detta utskottets beslut hade gemensam reservation afgifvits af herrar *Dahn*, *Gyllensvärd*, *Johnsson* och *J. Andersson* i Öhrstorp, hvilka på anförd grund ansett, att utskottet bort afstyrka motionen.

Sedan herr talmannen låtit uppläsa utskottets hemställan, anförde

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Annerstedt*: Herr talman, mina herrar! Med anledning af hvad som förekommer i konstitutionsutskottets betänkande såsom motiv till den föreslagna grundlagsförändringen, nemligen att konstitutionsutskottet antager, att, innan förslaget derom vid nästkommande riksdag till slutligt afgörande företages, Riksdagen blifver satt i tillfälle att pröfva förslag till lag angående straffregister, önskar jag få tillkännagifva, att för den händelse ifrågavarande förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen kommer att af kammaren antagas så-

Ang. ändrad
 lydelse af 2 §
 4:o tryckfri-
 hetsförord-
 ningen.

Ang. ändrad
lydelse af 2 §
4:o tryckfri-
hetsförord-
ningen.
(Forts.)

som hvilande till nästkommande Riksdag, förslag till lag angående straffregister skall upprättas och hemställan göras om dess framläggande till nästkommande Riksdag så tidigt, att kammaren kan vara i tillfälle att, innan grundlagsändringens öde slutligen afgöres, pröfva beskaffenheten af den blifvande lagen.

Herr Dahn: Herr talman! Jag har för min del icke haft någonting emot stiftandet af en sådan lag, som lagen om straffregister skulle utgöra. Men vi reservanter hafva ansett, att ett förslag till grundlagsändring bort komma från Kongl. Maj:t åtföljdt af ett förslag till lag angående straffregister, såsom det skedde då det var fråga om antagandet af lag för Sveriges riksbank. Då fingo vi 1896 såsom skäderätt ett förslag, som sedermera af Riksdagens särskilda utskott omarbetades och slutligen af Riksdagen antogs. Vi reservanter hade antagit, att om detta ärende hade för regeringen och särskildt herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet haft den betydelse, som vi nu hört att det har, hade regeringen bort framställa förslag till grundlagsändring jemte förslag till en sådan lag. Derfor hafva vi reserverat oss. Vi ansågo nemligen, att Riksdagen önskade se, att denna lag blefve stiftad enligt 87 § regeringsformen och icke blott en förordning, såsom var föreslaget af regeringen år 1896. Och vi ansågo då, att Riksdagen borde se de bestämmelser och kostnader, under hvilka en sådan lag skulle komma till stånd. Efter hvad vi nu hört från statsrådsbanken, hafva vi ju från regeringen fått den upplysningen, att den vill framlägga ett förslag tillräckligt tidigt; och jag förmodar, att, innan grundlagsändringen nästa år kommer till behandling, förslaget till lag angående straffregister är af Riksdagen antaget eller afslaget. Under sådana förhållanden har jag intet yrkande att göra.

Herr Ljungman: Den till utskottets betänkande fogade reservationen innebär rätt stora betänkligheter. Det har hänt vid ett par föregående tillfällen, att Riksdagen tagit initiativ till att föra fram frågor af den beskaffenhet, att de kräfdes utfärdandet af en sådan lag, som här är i fråga. Då har Riksdagen brukat aflåta en skrifvelse, sedan grundlagsförslaget förklarats hvilande, och Kongl. Maj:t har med anledning deraf vid nästkommande riksdag framställt förslag till lag. Så skedde t. ex. 1856. Nu är det emellertid onödigt, då herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet förklarar, att Kongl. Maj:t kommer att framlägga en sådan lag, som här är i fråga.

Jag tror därför, att man bör akta sig för att godkänna en sådan princip, som reservanterna frankommit med, och derigenom afskära för sig möjligheten att framkomma med *initiativ i frågor af vigt*. Hvad förslaget i öfrigt beträffar, äro de formella svagheter, som förekommit i detsamma, nu fullkomligt undanröjda, och jag kan icke finna något skäl, hvarför man skulle neka att förklara förslaget hvilande. Det står ju i så nära samband med

den skrifvelse om vilkorliga straffdomar, som Riksdagen förut af-
latit, att jag finner det i högsta grad inkonseqvent, om man nu
icke förklarar förslaget hvilande, hvarom jag härmed gör hem-
ställan.

*Ang. ändrad
lydelse af 2 §
4:o tryckfri-
hetsförord-
ningen.*

(Forts.)

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Sedan från stats-
rådsbänken gjorts det uttalandet, att från Kongl. Maj:t vore att
förvänta en lag angående straffregister, innan detta nu före-
liggande förslag antages såsom grundlag, så är väl icke mycket
att säga, utan man får väl invänta den tid, då detta förslag till
straffregister kommer att framläggas, och se, huru det kommer
att se ut. Men det undras mig i alla fall, huruvida redaktionen
af det förslag, som föreligger, är af sådan beskaffenhet, att man
bör antaga detsamma. Väl uttalas bestämdt i utskottets moti-
ivering, att denna lag bör föreläggas Riksdagen, sedan den först
undergått den behandling, 87 § regeringsformen föreskrifver. Men
ser man på redaktionen, så finner man en rätt betydlig inskrän-
kning härutinnan. Här säges: »och att ej heller utdrag af det i
riket inrättade straffregister må meddelas i vidsträcktare mån,
än som föranledes af lag, stiftad i den ordning 87 § regerings-
formen stadgar». Här förefaller det mig vara tydligt och klart,
att Riksdagen icke begär att få sitt ord med angående lagen i
vidsträcktare mån än beträffande de delar af straffregistret, an-
gående hvilka man icke får lemna upplysning. Och då tror jag
knappt, att det kan stå i harmoni med uttalandet från statsråds-
bänken, att hela förslaget skulle föreläggas Riksdagen till be-
handling i den ordning, 87 § föreskrifver. När nu Riksdagen an-
tager detta såsom hvilande till grundlagsenlig behandling, är det
klart, att Riksdagen har uttalat, att den icke begär att få sitt
ord med i laget i vidsträcktare mån än endast angående de små
delar, som beröras af det, hvilket icke får meddelas.

Är det så, att jag har rätt i denna uppfattning, så tycker
jag, att det är bäst för sakens egen skull att återremittera ären-
det till utskottet, för att en annan redaktion måtte vidtagas af
det föreliggande förslaget, på det att det må komma i öfverens-
stämmelse med det uttalande, som gjorts från statsrådsbänken.
Under uttalande af detta ber jag på samma gång att få yrka, att
ärendet måtte återremitteras till utskottet.

Herr Ljungman: Gent emot hvad herr Persson anmärkt,
kan jag icke finna, att det är berättigadt. I tryckfrihetslagen
behöfver man icke åberopa sig på annat än hvad som rör tryck-
frihetens tillämpning eller garantier mot att den onödigtvis in-
skränktes. Således behöfver icke i tryckfrihetslagen stå mera än
hvad som här är föreslaget.

Hvad åter frågan om införande af ett straffregister vidkom-
mer, så är det icke nog med den enligt 87 § regeringsformen
stiftade lagen. Frågan måste blifva föremål för statsutskottets
behandling. Det gäller naturligtvis alla institutioner och äfven

Ang. ändrad
lydelse af 2 §
4:o tryckfri-
hetsförord-
ningen.
(Forts.)

domstolar, sådana som hofrätterna och kammarrätten, att de hafva att rätta sig efter en särskild lagstiftning bredvid den allmänna lagen. Det finnes t. ex. en instruktion för hofrätterna, trots att de äro domstolar och i allmänna lagen stadgade. För min del tror jag, att det icke kommer att blifva fråga om att i straffregisterslagen utesluta några andra bestämmelser än sådana, som blifva föremål för statsutskottets behandling, t. ex. sjelfva den organisation, hvarom alltid i fråga om embetsverk måste finnas bestämmelser, och som icke kunna stå i den enligt 87 § regeringsformen stiftade lagen. Jag yrkar därför bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! För min del är jag visserligen ense med herr Persson i Stallerhult derutinnan, att man icke kan tolka utskottets förslag på annat sätt än han gjorde, men jag kan icke förstå, att det efter hvad som nu här under diskussionen passerat kan finnas någon anledning till återremiss. Sedan herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet här meddelat, att han ämnar tillråda Kongl. Maj:t att vid nästkommande års riksdag framlägga förslag till lag angående straffregister i den ordning § 87 regeringsformen föreskrifver, så har man ju garantier för att så kommer att ske, och skulle så icke komma att inträffa, i motsats mot hvad herr statsrådet sade, så har ju Riksdagen i sin magt att afslå alltsammans. Jag kan således icke finna, att man behöfver fästa något afseende vid den af herr Persson i Stallerhult påpekade omständigheten.

Herr Odencrants: Herr talman, mina herrar! Jag skall anhålla att till hvad grefve Hamilton yttrade få tillägga, att om man sammanställer motiveringen i utskottets betänkande med klämman och dertill fogar herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet nu gjorda uttalande, så lärer väl ingen kunna tvifla på att, om man antager nu föreliggande förslag, regeringen till nästkommande års Riksdag kommer att framlägga förslag till lag angående införande af straffregister. När således definitivt beslut angående grundlagsändringen skall af kammaren fattas, så har ju kammaren samtidigt att behandla både det slutliga afgörandet af grundlagsfrågan och det förslag till lag angående inrättande af straffregister, som vederbörande departementschef har utlofvat skall föreläggas nästkommande års Riksdag. Det förefaller mig således, som om kammaren med trygghet kunde godkänna konstitutionsutskottets hemställan; och ber jag därför att få yrka bifall till densamma.

Herr Hedin i Stockholm: Det är utan tvifvel riktigt hvad den ärade ledamoten af statsutskottet för en stund sedan yttrade, nemligen att man hade bort sätta utskottet i tillfälle att framlägga en ny redaktion af ifrågavarande moment uti tryckfrihetsförordningen, därför att det i sjelfva verket icke uttrycker hvad,

såsom utskottet sjelft yttrar öfverst på sid. 7, utskottet dermed menat. Det är alldeles obestriddligt, att förändringen uti paragrafen icke innebär något annat än följande: om Kongl. Maj:t af egen magt och myndighet på administrativ väg utfärdar förordning om straffregister, så bindes Kongl. Maj:t genom ordalagen i detta stycke af tryckfrihetsförordningen icke till något annat, än att Kongl. Maj:t skall för Riksdagen framlägga förslag till lag i enlighet med 87 § regeringsformen, i hvilket stadgas helt enkelt och uteslutande, i hvilka fall detta straffregisters uppgifter må vara underkastade publicitet. Detta är det enda, hvartill Kongl. Maj:t formaliter bindes genom ordalagen i konstitutionsutskottets redaktionsförslag, men utskottet har menat, att lagen om straffregister skall i sin helhet underställas Riksdagen enligt 87 § regeringsformen.

Ang. ändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Da emellertid, såvidt jag förstod chefen för justitiedepartementet rätt, han är villig att för sin del rätta sig efter konstitutionsutskottets mening, som återfinnes i motiven, och framlägga ett sådant lagförslag, så har jag för min del, under förhoppning att Riksdagen har lyckan att återse samme man på samma plats under nästa riksdagsperiod eller åtminstone under dess första år, ingenting att invända mot antagandet af detta konstitutionsutskottets förslag. Jag tror således, att kammaren utan några betänkligheter kan antaga nämnda förslag.

Herr Restadius: Jag skall anhålla att få instämma uti hvad grefve Hamilton och herr Odenerants nyss yttrat, ty det är alldeles uppenbart, att konstitutionsutskottets ifrågavarande förslag icke om ett blifvande straffregister kan innehålla något annat än hvad som står i sammanhang med tryckfrihetsförordningen; men hvad straffregistret i öfrigt skall innehålla, derom kan icke tryckfrihetsförordningen innehålla någon bestämmelse.

Hvilken är nu Andra Kammarens åsigt härom? Jo, den vill, att det blifvande förslaget om straffregister skall antagas först sedan det blifvit framlagdt för Riksdagen, hvilket ju chefen för justitiedepartementet lofvat kommer att ske.

Vidare har utskottet i sina motiv uttalat den mening, att ett sådant förfarande syntes utskottet böra ega rum.

Nu har derjemte herr Hedin förklarad, att, när så kommer att ske, han icke har något att invända mot antagandet af ifrågavarande förslag, och under så fatta omständigheter kan jag icke förstå, hvarför man icke skall kunna förklara detta förslag hvilande, då konstitutionsutskottet sökt vidtaga alla de försigtighetsmått, som från olika håll påyrkats.

Herr talman, jag anhåller om bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Örverläggningen i detta ämne var härmed slutad. Efter af herr talmannen å de derunder framställda yrkandena gifna propositioner blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 6.

Å föredragningslistan fans här efter upptaget statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—3.

Biföllos.

Punkten 4.

*Ang. anslag
till ökade
arbetskrafter
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte *ej mindre* bevilja dels till aflöning åt en vice bibliotekarie vid universitetsbiblioteket i Upsala ett årligt anslag af 4,000 kronor, deraf 2,500 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, dels till aflöning åt en ny ordinarie amanuens vid nämnda bibliotek ett årligt anslag af 2,500 kronor, deraf 2,000 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar, dels slutligen till aflöning at ytterligare en vaktmästare vid biblioteket ett anslag af 600 kronor årligen, *än äfven* medgifva, att lönen åt vice bibliotekarierna vid universitetsbiblioteket i Upsala måtte kunna höjas efter fem års tjänstgöring med 500 kronor och efter 10 års tjänstgöring med ytterligare 500 kronor, att innehafvaren af den nya vaktmästaresysslan finge åtnjuta två ålderstillägg, hvardera å 100 kronor, efter 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring, att den nuvarande vice bibliotekarien finge i fråga om åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, han efter sin utnämning till vice bibliotekarie tjänstgjort vid biblioteket, samt att berörda ålderstillägg åt vice bibliotekarierna och vaktmästaren finge utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag: ålderstillägg.

I förevarande punkt hemstälde utskottet:

1:o) att Riksdagen må till aflöning åt en vice bibliotekarie vid universitetsbiblioteket i Upsala bevilja ett årligt anslag af 4,000 kronor, deraf 2,500 lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar;

2:o) att Riksdagen må medgifva, att lönen åt vice bibliotekarierna vid universitetsbiblioteket i Upsala må kunna efter fem års tjänstgöring höjas med 500 kronor, äfvensom att den nuvarande vice bibliotekarien må i fråga om åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid han efter sin utnämning till vice bibliotekarie tjänstgjort vid biblioteket;

3:o) att Kongl. Maj:ts förslag om beviljande af anslag till aflöning åt en ny ordinarie amanuens vid nämnda bibliotek icke må af Riksdagen bifallas;

4:o) att Riksdagen må till aflöning åt ytterligare en vaktmästare vid biblioteket bevilja ett anslag af 600 kronor årligen, äfvensom att innehafvaren af den nya vaktmästaresysslan må be-

rättigas åtnjuta två ålderstillägg, hvartera å 100 kronor, efter 5 och 10 års väl vitsordad tjenstgöring; samt

5:o) att Riksdagen må medgifva, att berörda ålderstillägg åt vice bibliotekarierna och vaktmästaren må utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag: ålders-tillägg.

Vid mom. 3 hade emellertid fogats reservation af herrar *Chr. Lundeberg, I. Wijk* och *K. A. Kihlberg*, hvilka ansett utskottet böra hemställa.

att Kongl. Maj:ts förslag om beviljande af ett årligt anslag af 2,500 kronor till aflöning åt en ny ordinarie amanuens vid universitetsbiblioteket i Upsala måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan *mom. 1 och 2* blifvit föredragna och godkända, föredrogs *mom. 3*, dervid ordet begärdes af:

Herr Kihlberg: Herr talman, mina herrar! Det är icke behagligt för mig, såsom ensam reservant bland utskottets ledamöter i denna kammare, att här uttala, att jag icke kunnat dela majoritetens i utskottet uppfattning då utskottet hemställt om afslag å Kongl. Maj:ts framställning i denna punkt. Det synes mig, att utskottets motivering för afslag är synnerligen svag, och dessutom tillåter jag mig framhålla, att sällan ser man ett anslagskraf så synnerligen väl motiveradt som det ifrågavarande.

Jag skall därför tillåta mig att redogöra för min uppfattning beträffande denna fråga. Alltsedan år 1854 hafva arbetskrafterna för uppehållande af biblioteket vid universitetet i Upsala varit desamma, eller fem ordinarie tjenstemän. Den enda tillökning i dessa arbetskrafter, som under dessa 45 år egt rum, har varit, att 1882 års riksdag beviljade ett extra anslag af 2,500 kronor till arfvoden åt e. o. amanuenser. Nu begäres en anspråkslös tillökning af arbetskrafter, nemligen att Riksdagen måtte bevilja aflöning åt en vice bibliotekarie, en ordinarie amanuens och ökad anslag till aflöning åt e. o. amanuenser med 1,000 kronor.

Om man nu jemställer detta kraf på ökade arbetskrafter med den utveckling, som universitetsbiblioteket vunnit under dessa 45 år, så står detta kraf på ökad arbetshjelp icke i rimligt förhållande till arbetets ökning. Under ifrågavarande år har nemligen biblioteket utvecklat sig så oerhördt, att vid den tid, då det nuvarande antalet af tjenstemän bestämdes, utlåningen utom biblioteket uppgick till 1,500 böcker, under det att samma utlåning för närvarande uppnår den ansenliga siffran af öfver 12,000 böcker, hvaraf synes, att antalet nu är icke mindre än åtta gånger så stort som då.

Genom lokalernas utvidgning och läsesalarnes förändring har detta bibliotek under senare tiden kunnat mera än förr användas för vetenskapliga forskningar och universitetsstudier, och tilloppet af kunskapsökande allmänhet har i samma mån ökat.

Ang. anslag till ökade arbetskrafter vid universitetsbiblioteket i Upsala.
(Forts.)

Ang. anslag
till ökade
arbetskrafter
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.
(Forts.)

Detta bibliotek har under den nuvarande bibliotekariens nitiska och skickliga ledning uppnått en oerhördt stor utveckling, det har så att säga blifvit en heder för vårt land och står i full nivå med de flesta andra europeiska länders bibliotek, och vid sådant förhållande kan man tänka sig, hvilken stor betydelse detta bibliotek har för den vetenskapliga forskningen och universitetsstudierna. Men för att denna institution efter en sådan utveckling skall på ett fullt tillfredsställande sätt fylla denna sin uppgift, så är det gifvet, att der måste finnas tillräckliga arbetskrafter för att leda detta forskningsarbete och tillhandaga den kunskapsökande ungdomen vid universitetet med upplysningar, hvar den skall kunna finna de kunskapskällor, den söker. Äro dessa arbetskrafter otillräckliga, så har man ett värdefullt kapital liggande obegagnadt, hvilket tydligen blir en förlust för vetenskapen. När man således redan eger detta värdefulla materiel för vetenskaplig odling, så bör man tillse, att det kan fungera på ett tillfredsställande sätt. Att detta bibliotek hittills har kunnat upprätthållas, därför har man att tacka den nuvarande bibliotekarien, hvilkens nit och intresse för saken är något alldeles enastående. Han har nedlagt ett oerhördt arbete på denna sin lifsuppgift, men han börjar snart att känna sig utsliten, och han har egnat så mycket intresse derät, att hans krafter börja att tryta. När då han icke finner någon möjlighet att sköta om denna institution och kommer till Riksdagen och begär denna lilla hjälp till ökning af arbetskrafterna, så anser jag, att det är orättvist att tillbakavisa denna begäran. För att kunna upprätthålla denna institution har han lyckats intressera enskilda personer. Under flera år har en enskild person der nedlagt arbete utan att erhålla någon ersättning därför, och dessutom har han genom sitt nit och intresse kunnat genom användandet af det lilla arfvode, som är afsedt åt e. o. amanuenser, vidtaga åtgärder, så att institutionen kunnat upprätthållas. Men det kan icke fortgå framdeles på detta sätt. Denna person, som under flera år biträdt med sitt arbete, står icke vidare till tjänst, och således förloras en arbetskraft.

Statsutskottet har nu föreslagit tillsättandet af en ny vice bibliotekarie, men denne skulle endast komma att ersätta den man, som hittills biträdt utan ersättning, och således icke tillföra biblioteket någon ökad arbetskraft.

Jag tror, att denna kammare äfven förstår att värdera och uppskatta behovet af andlig och vetenskaplig odling i vårt land. Jag vet, att denna kammare lemnat bifall till anslag till vetenskapliga institutioner efter mitt förmenande af mindre vigt än den ifrågavarande, och därför vågar jag äfven nu hysa den tilltro till kammaren, att kammaren skall bifalla hvad Kongl. Maj:t i nu föredragna punkt föreslår. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet i denna punkt afgifna reservationen af herrar Lundeberg m. fl.

Häruti instämde herr *Mallmin*.

Vidare yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Claëson: Herr grefve och talman, mina herrar! Det må tillåtas mig att först frambara ett värdsamt tack till statsutskottet för det välvilliga och tillmötesgående sätt, hvarpå de många olika anslagskrafven på åttonde hufvudtiteln blifvit behandlade, ehuru i en del punkter utskottet gjort några jemkningar. Jag skall i afseende på dessa i allmänhet icke besvära kammaren med att upptaga kammarens tid, så vida icke något särskildt skulle dertill föranleda. Men det finnes några punkter på hufvudtiteln, der det enligt min tanke vore synnerligen nyttigt och önskvärdt, om kammaren kunde komma till ett annat resultat än det, hvartill utskottet kommit.

En af dessa punkter är just den nu föredragna, som gäller frågan om beviljande af medel till ytterligare en amanuens vid universitetsbiblioteket i Upsala. Den ärade talare, som nyss hade ordet, redogjorde mycket fullständigt för den stora utveckling, som detta bibliotek under de senare decennierna vunnit. Jag ber att dervid blott få påminna om det, att utlåningen — vill jag minnas — har tiodubblats, och katalogiseringsarbetet blifvit högst väsentligt betydelsefullare än förut. Jag tillåter mig att för kammaren påpeka — det kan ju kanske vara öfverflödigt — men jag ber dock att få påpeka, hvilken centralpunkt ett universitetsbibliotek är i ett universitets lif. Det är ju ingen af de arbetande vetenskapsmännen, som har tillfälle att förse sig med hela den litteratur, som berör hans verksamhetsområde. De kunna skaffa sig en del, men mycket, för att icke säga det mesta, måste de låna från andra håll, och för dem blir sålunda universitetsbiblioteket ett ovärderligt hjälpmedel. Men icke blott för vetenskapsmännen, utan det är äfven i högsta grad viktigt för den stora skaran af den studerande ungdomen, som ständigt och jemt behöfver anlita biblioteket.

Jag skall derjemte be att få påpeka en sida af bibliotekets verksamhet, som kanske mindre lätt faller i ögonen. Biblioteket kan ju icke hafva all möjlig litteratur af alla olika slag. När då en vetenskapsman behöfver ett arbete, som icke finnes på biblioteket, men möjligen finnes i något annat af landets bibliotek, så får han genom universitetsbibliotekets bemedling låna detta arbete, d. v. s. det flyttas från t. ex. biblioteket i Stockholm, biblioteket i Lund, stiftsbiblioteket i Linköping etc. till Upsala bibliotek för att der vara att tillgå för forskaren. Detta arbete är ju omärkligt för mängden, men det gör mycket för tjänstemännen.

Slutligen skall jag be att få påpeka det, att äfven om kammaren skulle behaga bifalla detta anslag på 2,500 kronor till en ordinarie amanuens, kommer i alla fall skillnaden mellan anslaget på ordinarie stat till universitetsbiblioteket i Upsala och anslaget till kongl. biblioteket i Stockholm att blifva icke mindre än cirka 10,000 kronor. Jag tillåter mig därför anhålla, att Andra Kam-

*Ang. anslag
till ökade
arbetskrafter
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

(Forts.)

Ang. anslag
till ökade
arbetskrafter
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.

(Forts.)

maren måtte, i likhet med hvad Första Kammaren nyss gjort, bifalla Kongl. Maj:ts proposition i detta afseende.

Herr Ivar Månsson: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag tror, att kammarens ledamöter skola gifva herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rätt uti den uppfattning, han sade sig hafva fått vid genomläsningen af detta betänkande rörande utgifterna under 8:de hufvudtiteln och det resultat, hvar-till statsutskottet kommit. Jag tror, att alla skola vara ense derom, att man gått så långt i tillmötesgående af de framställda krafven, som kan komma i fråga. Af den enighet, som radt inom utskottet, och som visar sig af de få reservationer som finnas. bör kammaren också kunna finna, att man försökt att göra hop-jemkningar och göra de medgifvanden, som man trott vara nödigast och nyttigast. Man kan således säga — och jag tror icke någon skall kunna förneka detta — att, då — oaktadt Första Kammarens och dess ledamöters lifliga och varma intresse för denna hufvudtitel — icke flera reservationer finnas, detta tyder på att vi gjort så stora eftergifter, som man gerna kan tänka sig. Man har nog också fått höra från mer än en, att man tyckt, att vi gått för långt i medgifvanden på denna hufvudtitel. Emellertid, då man rakar till att vid någon punkt, som t. ex. nu här, göra en liten besparing eller inskränkning af hvad Kongl. Maj:t begärt, är det gifvet, att det ifran det håll, saken särskildt rör, skall uppstå en fordran på mera.

Hvad nu särskildt detta universitetsbibliotek beträffar, har man velat gå de framställda önkningarne tillmötes på det sätt, att man velat gifva anslag till en ordinarie tjänsteman utöfver dem, som förut finnas. Man har velat inrätta en vice-bibliotekarie-tjänst ytterligare, och man har satt den nya tjänsten på det högre stadiet, för att innehafvaren skall få så pass betaldt, att han skall kunna egna sin tid åt biblioteket med all sin kraft. Vidare har man höjt anslaget till extra ordinarie amanuenser ifrån 2,500 kronor till 3,500 kronor, och sålunda äfven der försökt fylla ett behof. Deremot har man icke ansett sig kunna bifalla anslag till ytterligare en ordinarie amanuens. Genom den anordning, som här ifrågasatts, skulle således bibliotekspersonalen komma att bestå af 6 ordinarie tjänstemän, nemligen 3 bibliotekarier och 3 amanuenser, och man har trott, att det skulle vara tillräckligt, så länge det icke är mer än 2 våningar, som biblioteket har sina böcker uti. Det förutsattes ju, att efter någon tid den 3:dje våningen behöfves och måste inredas, och då är det tydligt, att kraf på ytterligare tjänstemän kommer att göras. Men så länge det icke är mera än 2 våningar, har man trott, att arbetet skulle kunna skötas af dessa 6 ordinarie tjänstemän jemte de extraordinarie tjänstemännen. Det förefaller mig — det må ursäktas mig — men det förefaller mig litet egendomligt, att icke en så stor personal som 11 à 12 personer — eller huru många de nu kunna blifva, beroende på huru detta anslag af 3,500 kronor

fördelas — skulle kunna sköta ett sådant bibliotek som det ifrågasvarande. Det är sagdt här, att förut för några år sedan var tjänstgöringstiden endast 2 timmar om dagen, ifrån 11—1. Då var icke användningen af biblioteket så stor, och lönerna voro naturligtvis rättade derefter. Sedermera har det utvecklats sig derhän, att tjänstgöringstiden för tjänstemännen blifvit längre, ifrån 10—2, d. v. s. 4 timmar om dagen; och detta har skett, efter det lönerna flere gånger blifvit förökade och förbättrade. Nu kan man ju fråga: är det en ovanligt sträng tjänstgöring detta, 4 timmar om dagen. För min del kan jag icke finna, att så är förhållandet, utan att det är en mycket måttlig tjänstgöring. Jag tror knappast man skall kunna säga, att vid något embetsverk af sådan beskaffenhet man kan tänka sig mindre tjänstgöring. Alltså anser jag, att, när det nu blir så staldt, att det blir 6 ordinarie tjänstemän och dessutom extra ordinarie tjänstemän, dermed alla de fordringar, som kunna ifrågasättas, böra vara tillgodosedda. Det är ingen, som vill förneka, att icke detta bibliotek — och det hör man af allt som här är anfördt — skötes på ett utmärkt sätt, och det visar också den utredning i frågan, som föreligger af bibliotekarien, en utredning som både är utförd med skicklighet och en bevisföring, som är mycket god. Ingen betviflar, att icke denne man är en utmärkt person, men för den skull kan man ju icke tänka sig, att man skulle ställa det så, som här är ifrågasatt. Det synes mig vara väl mycket begärdt, att denne överbibliotekarie icke skulle hafva annat att göra än att vara ett slags chef och öfvervaka det hela utan att taga något direkt arbete med sjelfva utöfvandet af bibliotekets skötsel. Ty man vill ju, att det skall vara 6 personer förutom honom, så att denne överbibliotekarie blott skulle gå som chef öfver det hela och endast sköta om t. ex. inkommande donationer och dylikt. Detta förefaller mig som för stora pretentioner och fordringar, och jag tycker därför, att om man skall kunna göra någon inskränkning på något ställe af hvad Kongl. Maj:t fordrat, bör det mycket väl kunna gå för sig här. Herrarne se också, att statsutskottet varit nära nog enhälligt i detta afseende. Det är blott 2 ledamöter från Första Kammaren, som varit af afvikande mening, och 1 ledamot från denna kammare. Detta tyckes mig visa, att man icke gjort något orimligt. Man hör ju, att man i en snar framtid behöfver inreda och begagna den 3:dje våningen, och då kommer nog mera arbetskrafter att behövas. Men då, som sagdt, man nu icke använder mera än 2 våningar, så synes det mig, att, om man får 6 ordinarie tjänstemän och dessutom de extra ordinarie, alla rimliga fordringar kunna anses tillgodosedda. På dessa skäl skall jag därför anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Centerwall: Jag skulle kunna låta bli att uppträda här och upptaga kammarens tid, då de egentliga sakskalet framhållits såväl af herr statsrådet och chefen för ecklesiastik-

Ang. anslag till ökade arbetskrafter vid universitetsbiblioteket i Upsala.

(Forts.)

Ang. anslag
till ökade
arbetskrafter
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.

(Forts.)

departementet, som af den ärade representanten på uplandsbänken. Men jag känner mig pliktig att säga några ord med anledning af herr Ivar Månssons yttrande.

För det första lät det på hans föredrag, som om anslaget till den här amanuensen möjligen skulle kunnat beviljas. Men det var nödigt att finna någon syndabock, och då fick fjärde amanuensen blifva det, när en nedprutning skulle ske. Men det förefaller mig föga afsevärdt att vinna en nedprutning af 2,500 kronor på en så stor hufvudtitel som den ifrågavarande, i synnerhet om detta kommer att förminska universitetsbibliotekets arbetsduglighet och nytta.

Herr Ivar Månsson nämnde, att tjänstemännen i biblioteket förut haft 2 timmars tjänstgöring om dagen och nu hafva 4 timmars. Det är naturligtvis ett fullkomligt misstag. Den tidslängden representerar deras offentliga tjänstgöring, utlåningstiden, då de tillhandagå allmänheten. Men jag, som arbetat och studerat flera år på biblioteket, kan försäkra, att tjänstemännen hafva haft, hafva och komma att få 10 à 12 timmars verklig tjänstgöring om dagen.

Vidare begick herr Ivar Månsson äfven ett misstag deruti, att han ansåg, att bibliotekarien icke hade något annat att göra än att vara chef, att taga emot donationer o. s. v. Och dock förhåller det sig så, att den nuvarande bibliotekarien begifver sig till biblioteket så snart han kan på morgonen och stannar der, så länge han kan på aftonen. och under hela denna tid har han fullt upp med arbete, trots det att han besitter en ovanlig begåfning och kunskap på sitt område och ovanligt stor arbetsförmåga. Denna herr Ivar Månssons åsigt torde således vara ett — visserligen från herr Månssons synpunkt förlåtligt — misstag, men likväl ett misstag.

Jag är vidare befogad att nämna, att redan med nästa år inträda något förändrade tjänstgöringsförhållanden vid biblioteket. En amanuens, som mycket länge — på den senare tiden alldeles frivilligt och utan ersättning — har tjänstgjort der, kommer att lemna Upsala och egna sig åt annan verksamhet. Således går han bort. Vidare finnes der en gammal man, som sysselsatt sig med helt andra saker i sin ungdom, men som fattat stort tycke för böcker och bokkännedom och som också hjälper till med arbetet. Men denne man är så gammal, att det icke finnes något hopp om att han skall kunna fortfara dermed länge.

Nu säger herr Ivar Månsson — och, som det tyckes, med rätta — vi hafva höjt anslaget till de extra ordinarie amanuenserna, och dessa böra väl också kunna hjälpa till. Nej, mina herrar, det kunna de icke på samma sätt, ty de extra ordinarie amanuenserna vexla. En sådan övergår mycket snart till ett lektorat — det är i allmänhet unga filosofie doktorer eller teologie kandidater, som tjänstgöra vid biblioteket såsom extra ordinarie amanuenser — eller till annan befattning. Han kommer aldrig

så in i biblioteksförhållandena, att han kan arbeta med samma intensitet och förmåga som en ordinarie amanuens.

Jag har naturligtvis, såsom en man från de yttersta leden, icke något vitsord här i kammaren, allra minst mot herr Ivar Månsson; men jag kan försäkra, att under de många år, jag fått begagna mig af detta bibliotek, erfarenheten lärt mig, att om någonsin här i Sverige en förstärkning af antalet tjenstemän är nödvändig, så är det i fråga om Upsala universitets bibliotek. Der fordras till och med egentligen en mycket större förstärkning än hvad Kongl. Maj:t har begärt.

På grund häraf, herr talman, har jag äran yrka bifall till reservationen vid detta moment.

Herr Höjer: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag skall icke länge upptaga kammarens tid, så mycket hellre som de skäl, hvilka jag skulle vilja anföra för bifall till den kongl. propositionen, redan blifvit till största delen framhållna af herrar Kihlberg och Centerwall. Ett af de påståenden, som gjordes af herr Ivar Månsson i Trää, kan jag likväl icke låta gå alldeles oberörd förbi. lika litet som herr Centerwall det gjort.

Herr Ivar Månsson i Trää menade, att med det beviljande af tjenstemän, som af statsutskottet förordats, skulle det nuvarande behöfvet af arbetskrafter vara tillgodosedt. Det synes mig dock vara alldeles tydligt, att om någonting i världen är en bindande bevisning, så är det bibliotekariens i Upsala utredning om hvilka minimikrafter han behöfver för att kunna hålla verket gående vid Upsala bibliotek. Dock äro dermed ända icke alla desideranda i det fallet uppfyllda. Det finnes sidor af biblioteksverksamheten, med hvilka han i alla fall, äfven om han får hvad han begärt, måste lata tills vidare anstå. Han har begärt så många tjenstemän, att de tillsammans skulle komma att utgöra elfva utom honom sjelf. Om detta icke blir af Riksdagen beviljadt, kommer följen deraf endast att blifva den, att bibliotekarien fortfarande måste taga i anspråk det der gratisarbetet af ärade mecenater, den ene eller den andre, för att han skall kunna hålla verket gående. Men för min del vill jag bekänna, att om jag sutte på Upsala universitets bibliotek och arbetade gratis för att göra bibliotekarien den tjensten, så skulle jag resonera på följande sätt: är det så, att mitt arbete på universitetsbiblioteket utgör ett hinder för att biblioteket skall få de arbetskrafter, som det behöfver, så adjö, mina herrar, då går jag min väg för att derigenom underlätta den enda tillfredsställande lösningen af frågan.

Äfven af en annan orsak anser jag, att bibliotekets och Kongl. Maj:ts fordran alldeles icke är orimlig. Det skälet har också redan blifvit framhållet. Om jag gör en jemförelse mellan å ena sidan arbetet vid Upsala universitets bibliotek — sådant detta arbete enligt bibliotekariens fullständiga och detaljerade redogörelse är beskaffadt — och å andra sidan det — för öfrigt mycket aktningvärdt — arbete, som presteras vid riksbiblioteket

Ang. anslag till ökade arbetskrafter vid universitetsbiblioteket i Upsala.
(Forts.)

Ang. anslag
till ökade
arbetskrafter
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.
(Forts.)

här i Stockholm, så torde det vara alldeles gifvet, att i åtskilliga fall förekommer vid Upsala universitets bibliotek ett arbete, som antingen icke alls, eller åtminstone icke i samma utsträckning förekommer vid riksbiblioteket i Stockholm. Men då synes det mig vara alldeles uppåt väggarna, att universitetsbiblioteket i Upsala skall ha att förfoga öfver ett färre antal krafter än riksbiblioteket.

Jag vill vidare påpeka något, som kanske synes icke egentligen höra till frågan, men som dock är af stor betydelse. Bortsett från de ordinarie amanuenserna, skulle universitetsbiblioteket i Upsala i alla fall få två vaktmästare mindre än riksbiblioteket i Stockholm. Herrarne tro kanske, att vaktmästarne vid biblioteken icke spela någon roll; de spela tvärt om en högst betydande roll uti ett biblioteks arbete.

Slutligen, om man skall uteslutande fästa sig vid den ekonomiska sidan af saken, framgår af den tablä, som bibliotekarien i Upsala framlagt, att äfven om Riksdagen godhetsfullt går hans önskningsar till mötes, blir dock staten för Upsala universitets bibliotek endast tre fjerdedelar af staten för riksbiblioteket i Stockholm. Jag vill icke tala om den under all kritik ömkliga aflöning, som de ordinarie amanuenserna vid universitetsbiblioteket i Upsala hafva, en aflöning, som blir ändå ömkligare, om man jämför den med den ändå alls icke öfverdrifna aflöning, som tillkommer motsvarande tjänstemän vid riksbiblioteket i Stockholm.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Med herr Höjer förenade sig herr *Kardell*.

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Efter de många förträffliga anföranden, som här blifvit hållna till förmån för reservationen, och i betraktande af den starka och uttömmande bevisning, som deri och i den kongl. propositionen förekommit, skulle det egentligen kunna vara onödigt att nu yttra sig i samma riktning; men då jag är representant för Upsala stad, torde det ändå vara på sin plats, att jag, med den sakkännedom jag sålunda eger, här uttalar mig i frågan.

Jag skall då be att få till fullo vitsorda rättigheten af hvad här har talats om det stora arbete, som bedrifves vid Upsala universitets bibliotek, och särskildt skall jag tillåta mig att berättiga herr Ivar Månssons uppfattning, att arbetstiden der är fyra timmar om dagen. Nej, under fyra timmar sker utlåning, men när denna utlåning är slut, återstår det arbete, som följer med utlåningen, och vidare katalogiseringen af bibliotekets material. Härtill kommer denna oerhördt stora utrikes korrespondens, som, tack vare de nuvarande tjänstemännens nit, kommit till stånd på det sista årtiondet och som vi ha att tacka för att, under det att den utländska afdelningen år 1878 ökades med 1,800 bokband

om året, ökningen numera stigit till 4,600 bokband. Och, mina herrar, en stor del af detta är gåfvor, som universitetet får just genom denna korrespondens, som i främsta rummet omhänderhafves af chefen. Hvad denna korrespondens angår, finna herrarne, hurusom är 1897 från institutionen afsändes 2,276 bref. Dessa bref äro ofta skrifna på främmande språk, enär de gå till utländska institutioner. Dermed är också något sagdt för att gendrifva den missuppfattning, hvartill herr Ivar Månsson gjorde sig skyldig med afseende a chefens verksamhet såsom chef. Denna hans verksamhet består icke i att gå omkring och vara chef, utan den innebär att sitta bunden vid ett mycket strängt arbete. Det är känt, att det torde finnas få människor, som arbeta så, som bibliotekarien Annerstedt gör just för denna institution. En annan af tjenstemännen brukar infinna sig på biblioteket, så snart det blir ljust om morgonen; derefter sitter han der vanligtvis till klockan fyra på eftermiddagen, och ändå har han så mycket hemarbete, att han ofta måste derpå offra stora delar af nätterna. Men han liksom bibliotekarien håller på att blifva utsliten genom detta öfverdrifna arbete.

Herr Ivar Månsson sade, att då man i allmänhet varit så frikostig, må man väl få pruta på ett sådant här litet anslag. Ja, mina herrar, det är ett litet anslag, men det är ett anslag, som, om det beviljas, kommer att gifva frukt hundrafaldt. Ty detta, att man sörjer för att den studerande ungdomen kan tillgodogöra sig bibliotekets skatter, det är, om något, en fruktbringande sak.

Da denna kammare vid många tillfällen visat sig behjerta den vetenskapliga undervisningens och bildningens kraf, vågar jag ödmjuktigen be kammaren att också göra det i denna fråga, der det gäller en liten utgift, men en stor fördel.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Friesen: Herr talman! Det är onekligt, att arbetet vid Upsala universitets bibliotek har ökats, och att således en ökning i bibliotekets arbetskrafter är erforderlig. Detta har statsutskottet heller icke förnekat. Det är redan omnämndt, hvilken tillökning i dess stat statsutskottet ifrågasatt, men dervid har dock åtminstone den förste ärade talaren, reservanten inom statsutskottet, bortglömt den nye vaktmästaren, om hvars stora betydelse för biblioteket vi af en senare ärad talare fått upplysning. Jag tror också, att statsutskottet, i likhet med den siste ärade talaren, är synnerligen angeläget att sörja för att den studerande ungdomen må kunna tillgodogöra sig bibliotekets skatter. Jag tror, att den studerande ungdomen hittills kunnat göra det, och att den studerande ungdomen — om den tillökning i arbetskrafter, som statsutskottet nu föreslagit, beviljas — bättre skall kunna tillgodogöra sig dessa skatter, än den förut kunnat.

Man har framhållit den starka bevisning, som bibliotekarien i Upsala ävägbragt för sina önskningsar i fråga om arbetskrafternas

Ang. anslag till ökade arbetskrafter vid universitetsbiblioteket i Upsala.

(Forts.)

Ang. anslag
till ökade
arbetskrafter
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.
(Forts.)

tillökning vid biblioteket. Det är sant, att det är en stark bevisning; därför har också bibliotekarien kommit så långt han gjort, nemligen derhän, att han i statsutskottet så godt som helt och hållet fått sin vilja fram. Men det förefaller mig som om just när han söker bevisa, att den nye amanuensen måste vara ordinarie förste amanuens, hans bevisning ej är så särdeles stark. En föregående ärad talare har sökt att komplettera detta genom att påpeka, att det är en stor skilnad, om det är en ordinarie eller extra ordinarie amanuens, ty de extra ordinarie amanuenserna vexla, som han sade. Så kan man ju säga, men det är ej alltid det passar i hop så; om jag nemligen går till bibliotekariens bevisföring för nödvändigheten af ifrågavarande befattning, finner jag, att han säger att det är nyttigt att det blir en ordinarie förste amanuens, enär det är så klen befordran vid biblioteket, att de extra ordinarie amanuenserna måste gå lång tid, innan de kunna blifva ordinarie amanuenser. Nå, den ene säger att de vexla, den andre, att de få gå en lång tid; jag vet icke hvem jag bäst skall tro! Bibliotekarien anför såsom skäl för att uppföra afföring till en förste ordinarie amanuens, att derigenom bereddets önskvärd möjlighet att befordra de öfriga amanuenserna. Men de tre, som för närvarande finnas, äro alla, om man får tro statskalendern, utnämnda 1897. Äfven om statsutskottets förslag antages och de befordras i vanlig ordning, skola de således alla erhålla en lönetillökning af minst 500 kronor. En — om jag antager, att det är förste amanuensen som skulle blifva vice bibliotekarie — skulle få en höjning från 2,500 kronor till vice bibliotekariens lön, eller 4,000 kronor. Vidare skulle väl den andre amanuensen, som nu har 2,000 kronor, blifva förste amanuens med 2,500 kronor i lön. Den tredje amanuensen skulle väl blifva andre amanuens med en afföring af 2,000 kronor i stället för 1,500, som han nu har.

Samtliga de ordinarie tjänstemännen vid universitetsbiblioteket i Upsala, utom bibliotekarien, erhålla en lönetillökning, äfven om statsutskottets förslag antages af Riksdagen. Jag tror därför icke, att man får underkänna betydelsen af det tillstyrkande, som statsutskottet i denna fråga gjort. Man har visserligen upprepade gånger, dels i bibliotekariens framställning, dels från åtskilliga talare här i kammaren, dels från statsrådsbanken hört jämförelse anställas mellan afföringsförhållandena vid universitetsbiblioteket i Upsala och riksbiblioteket i Stockholm. Nu har dock en föregående talare här bredvid sagt, att det är helt annat arbete vid universitetsbiblioteket än vid riksbiblioteket, visserligen i den rigtning, att det skulle vara ett mera magtpåliggande arbete vid det förra än vid det senare. Men jag undrar, huruvida icke, om det vore frågan om att tala till förmån för riksbiblioteket, det skulle framdragas andra sidor af verksamheten vid riksbiblioteket, som icke förekomme vid universitetsbiblioteket. Nej, den jämförelsen är icke, tror jag, fullt riktig. Man borde hellre jämföra universitetsbiblioteket i Upsala med ett annat

universitetsbibliotek, nemligen det i Lund, ty dessa båda bibliotek ha gemensamma uppgifter. En sådan jämförelse sakna vi emellertid här helt och hållet. Detta är en af anledningarne till att man nu icke ansåg sig böra gå så hastigt i fråga om anslagstillökningen för universitetsbiblioteket i Upsala, utan ansåg sig böra stanna vid det förslag, till hvilket utskottet här kommit.

Jag tror således, att statsutskottet med skäl har kunnat framställa det förslag, som nu föreligger. Jag finner mig af hvad som här anförts icke föranlåten att yrka annat än bifall till statsutskottets förslag.

Ang. anslag till ökade arbetskrafter vid universitetsbiblioteket i Upsala.
(Forts.)

Herr Centerwall: Herr talman, mina herrar! Jag är i min tur icke alls öfvertygad af hvad den ärade talaren på stockholmsbänken hade att anföra. Ett af hans hufvudargument — och det är rigtadt mot mig personligen, hvarför det tillhör mig att upptaga det till besvarande — är det, att universitetsbibliotekarien har sagt, att de extra ordinarie hafva så långsam befordran, att de sålunda få gå så länge; jag säger deremot, att de vexla ofta; det kan ingen menniska bestrida. Det är också sant att de, som gå qvar der, få vänta mycket länge. Det är således två olika saker, som man kan förmedla, men som icke hafva något inre sammanhang.

Beträffande hvad herr von Friesen omnämnde rörande vaktmästaren och hans verksamhet vid biblioteket vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att vid ett bibliotek, der så mycket skall bäras, skall kuverteras och adresseras, spelar sannerligen en vaktmästare — synnerligast en intelligent vaktmästare — en stor roll.

Hvad vidare angår jämförelsen mellan biblioteket i Upsala och det i Lund, skulle jämförelsen varit korrekt, om dessa bibliotek varit lika stora. Sålunda kan jag icke inse, att detta påstående heller träffar det rätta.

Jag tillåter mig att fortfarande yrka bifall till reservationen.

Herr Ernst Carlson: Herr greve och talman, mina herrar! I likhet med hvad som nyss yttrats af en ärad statsutskottsledamot på stockholmsbänken tror jag visserligen, att utskottet kan sägas ha haft goda skäl för sitt förslag i förevarande fall. Men statsutskottssynpunkten är en, och kammarsynpunkten kan blifva en annan.

I nära anslutning till de tänkvärda ord, som sedan uttalats af en statsutskottsledamot på upplandsbänken — en utskottsledamot, hvares anseende för sparsamhetsifver torde vara mera obefläckadt än mitt — ber jag alltså få hemställa, huruvida icke kammaren i denna punkt skulle vilja visa sig något mera rundhänt än statsutskottet. I öfverensstämmelse med hvad denne ledamot af utskottet yttrade, finner jag nemligen, att sällan något anslagskraf blifvit så väl och så fullständigt motiveradt som det universitetsbibliotekarien i Upsala här framställt.

*Ang. anslag
till ökade
arbetskrafter
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.
(Forts.)*

Bibliotekarien har på ett slående sätt, synes mig, visat skillnaden mellan universitetsbibliotekets tillstånd, sådant det var år 1854 och sådant det är nu, år 1899. Han har framhållit, huru under de senast gångna 45 åren utlåningen blifvit tiodubblad, huru läsesalen, som vid början af nämnda period icke fans till, år 1897 besöktes af 6,500 personer, huru inköpssumman för böcker under perioden blifvit mer än fördubblad, huru universitetsbiblioteket trädt i bytesförbindelse med icke mindre än 826 utländska institutioner o. s. v. Oaktadt allt detta ökade arbete, som häraf måste bli en följd, är bibliotekets stat likväl nu, efter 45 års förlopp, densamma som den var år 1854, upptagande endast fem ordinarie tjänstemän och fyra extra ordinarie, låt vara att vissa lönebelopp blifvit något höjda. Det visas tydligt, att ytterligare två tjänstemän äro af nöden, en vice bibliotekarie och en amanuens, om biblioteket skall kunna på ett någorlunda tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. Och likväl har statsutskottet strukit den senares aflöning.

Nu förhåller sig det med universitetsbibliotekarien icke så, att han — såsom en ärad utskottsledamot & skånebänken uppfattat saken — bara skulle gå omkring och öfvervaka de andra tjänstemännens arbete. Nej, han skall sjelf äfven vara föreståndare för en af bibliotekets tre hufvudafdelningar: handskriftsafdelningen, den inländska bokafdelningen och den utländska bokafdelningen. Han har vidare ett djupt ingripande organisationsarbete att utföra, och det är väl få chefer, som på ett så skickligt och energiskt sätt som bibliotekarien Annerstedt ingripa äfven i arbetets detaljer.

Jemförelsen med det kongl. bibliotekets stat är särskildt talande, derför att denna faststälts för tjugu år sedan. Universitetsbiblioteket i Upsala är lika stort som det kungliga; det räknar öfver 300,000 band. Arbetskrafternas antal skulle väl, om det föreliggande förslaget bifölles, blifva ungefär detsamma på båda ställena; men tjänstemännen blefve fortfarande betydligt svagare aflönade i Upsala, och staten för biblioteket der komme att med cirka 10,000 kronor understiga det kongl. bibliotekets.

Den stora betydelsen af ett väl skött universitetsbibliotek torde här knappast behöfva påpekas. Det är helt enkelt lifsnerven för den vetenskapliga forskningen vid akademien. Om biblioteket ej tillräckligt omhuldas, sinar forskningsarbetet ut och dör.

Dertill kommer, att universitetsbiblioteket har betydelse ej blott för Upsala, utan för hela landet. Herr statsrådet och chefen för ekklesiastikdepartementet antyde i sitt anförande något sådant, och jag ber att ytterligare få betona, att från detta bibliotek kunna numera de litterära skatterna, de handskrifna såväl som de tryckta, tillgodogöras i hvilken del af landet som helst, der det finnes bibliotek: de få nemligen requireras från Upsala för att tillhandahållas läsare å ortsbiblioteken. En dylik expedition kostar emellertid ganska mycket besvär, och klart är, att biblioteket för

detta och andra viktiga studieändamåls fyllande måste ha ett tillräckligt antal tjänstemän till sin disposition.

Det kan måhända synas underligt, att, när det gäller ett jämförelsevis så litet anslag som detta, ändock så många uppträdt till förmån för detsamma. Men jag vågar påstå, att just denna omständighet tyder på att saken, fast ringa till utseendet, likväl är af vikt. För min del beröres jag deraf nästan som om det gälde min gamla mör. Jag har studerat vid Upsala universitet och har för mina forskningar ofta dragit gagn af dess bibliotek både under akademitiden och senare.

Jag vet sålunda af egen erfarenhet, att detta bibliotek har stor betydelse för vårt lands kulturarbete. Och just därför, att det är min lifliga öfvertygelse, att det här ifrågasatta lilla anslag kan komma stor frukt åstad, vågar jag, herr talman, hemställa om bifall till reservationen.

Herr von Friesen: Jag har begärt ordet för att berigtiga en missuppfattning, hvartill den ärade representanten från Söderhamn gjort sig skyldig. Han påstod nemligen, att jag skulle yttrat mig hänfullt om vaktmästarne. Jag ber få säga, att jag sätter en vaktmästares arbete vid biblioteket mycket högt, ja till och med så högt, att jag enskildt frågat min granne, huruvida icke atskilliga extra ordinarie amanuenser kunde utbytas mot vaktmästare. Om det i mitt anförande fans en skiftning i tonen, så har detta berott derpå, att jag alltid tycker att det är angenämt att använda en af mina motståndare mot en annan motståndare, som förut haft ordet; men med afseende på vaktmästarnes betydelse för biblioteket har jag ingalunda yttrat mig hänfullt.

Att man icke skulle kunna göra jämförelser mellan universitetsbiblioteken i Upsala och Lund, därför att det förra är större, förefaller mig underligt. Skulle man kanske endast kunna jämföra dem, som äro lika?

Herr Larsson i Mörtlösa: Det synes mig som statsutskottet för sin hemställan anført fullgiltiga skäl. Jag skall, förutom de skäl, som anförts, be att få nämna, att år 1897 besöktes universitetsbiblioteket i Upsala af 6,495 personer och der utlånades 53,309 böcker. Då nu tjänstemännens antal skulle uppgå till elfva, så skulle sålunda på hvarje tjänstemans lott komma ett antal af tjugu besökande per dag, hvilket antal jag ej kan finna skall blifva för ansträngande att betjena.

Jag yrkar därför bifall till statsutskottets förslag.

Herr Boëthius: Om jag rätt fattade den senaste talaren, sade han, att, då de länesökandes antal vid biblioteket per år endast utgjort något öfver 6,000, 11 tjänstemän der väl borde vara tillräckliga. Men hvad göra dessa länesökande vid biblioteket? Jo, de begära att få låna böcker. Och huru många böcker ha för begagnande i biblioteket utlånats om året? Jo, 53,309 stycken, hvartill kommer

Ang. anslag till ökade arbetskrafter vid universitetsbiblioteket i Upsala.
(Forts.)

Ang. anslag
till ökade
arbetskrafter
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.
(Forts.)

öfver 12,000 hemlån. Jag vill nämna, att denna utlåningsexpedition är ett mycket vidlyftigt arbete. Ty att taga ned böcker från öfre våningen, att skrifva utlåningslappar och föra utlåningsjournal är synnerligen tidsödande. Men förutom arbetet med utlåningen skola dessa tjänstemän sköta katalogiseringen och expeditionen af ankommande och afgående bokförsändelser samt korrespondensen med andra institutioner.

Eftersom jag har ordet, skall jag be att få svara herr von Friesen på en sak. Han frågade nemligen, huru universitetsbiblioteket hittills har kunnat tillgodose den studerande ungdomens behof. Säsom vi nog torde erinra oss, så var det under vår studenttid i detta afseende ganska dåligt bestådt. Detta bibliotek var då, på grund af bristande arbetskrafter och utrymme, för nästan flertalet af studenterna en tillsluten institution. Sedermera har biblioteket i en förut okänd utsträckning öppnats för den studerande ungdomen. Detta har hittills varit möjligt endast genom mycket exceptionella åtgärder: ett öfverdrifvet arbete utaf vissa af de ordinarie tjänstemännen och genom frivilligt arbete af utom biblioteket stående personer. Sådant kan naturligtvis icke gå i längden. Blifver det icke ordentligt sörjdt för expeditionens upprätthållande, så kommer biblioteket icke att i den utsträckning, som på senare tider skett, kunna tillgodose den studerande ungdomens behof.

Oaktadt jag måst uppträda mot utskottet i denna punkt, ber jag emellertid att få säga, att jag för min del är mycket tacksam mot detsamma för den välvilja det för öfrigt i frågan visat.

Herr Centerwall: Jag ber endast att gent emot herr von Friesen få säga, att en sådan sats, som att vid ett bibliotek e. o. amanuenser skulle kunna utbytas mot vaktmästare icke är hållbar. Det bör hvar och en, som begagnat ett bibliotek, veta. Ty vaktmästarne, huru dugliga de än må vara, ha sina särskilda göromål och amanuenserna sina, och dessa göromål äro af två fullständigt olika slag. Jag hade kanske, då herr von Friesen icke först nämnt denna sak i debatten utan, som han sade, endast enskildt för sin granne, icke bort indraga den i debatten, men då han här upprepat sitt yttrande, får jag anse det säsom vore det faldt under diskussionen.

Att universitetsbiblioteket i Upsala på min och herr von Friesens studenttid var sämre skött än nu, är både visst och säkert.

Herr von Friesen: För min del kan jag icke anse det vara lämpligt, att man, för att få fram en sak, rigtar klander mot hvad som varit förr i tiden. Jag tror ej heller att det är rätt i förevarande fall — jag tror ej, att man bör framställa så starkt klander, som man här gjort, mot skötseln för några årtionden sedan af det ifrågavarande biblioteket. Mina universitetsstudier lägo icke åt

det hållet, att jag behöfde anlita universitetsbiblioteket. Endast en gång har jag gjort det, och då fick jag den bok jag ville ha. Det är det enda bevis jag har på huru biblioteket då sköttes.

Ang. anslag till ökade arbetskrafter vid universitetsbiblioteket i Upsala.

(Forts.)

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Här har ingen talare försökt att nedsätta universitetsbiblioteket i Upsala, och för min del kan jag icke förstå, att folk kan komma fram med sådana öfverdrifter som de, till hvilka åtskilliga talare här gjort sig skyldiga. Man har här yttrat, att biblioteket vore universitetets lif och nerv, och låtit påskina, att vi inom utskottet hade velat inskränka detsamma. Något sådant har aldrig varit ifrågasatt, utan vi ha tvärt om varit med om att utvidga det. Utskottet har ju tillstyrkt en ny vice-bibliotekarietjenst och en ny vaktmästarebefattning samt dessutom föreslagit, att anslaget till de e. o. amanuenserna skulle höjas med 1,000 kronor. Man har också såsom bevis för att arbetspersonalen med nödvändighet kräfde ökning i den utsträckning, som Kongl. Maj:t föreslagit, anfört, att, ehuru arbetet vid biblioteket högst väsentligt ökats under de senaste årtiondena, man ändock icke ökat de ordinarie tjänstemännens antal. Detta argument bevisar åtminstone för mig ingenting. Jag ber att häremot få erinra, att åtskilliga gånger, när stater för institutioner blifvit uppgjorda, man efteråt, emedan personalen blifvit tilltagen i för stor skala, måst indraga en eller annan tjenst. Det kan därför hända, att, när universitetsbibliotekets stat först uppgjordes, den tilltogs så riklig, att tjänstemännen under första tiden icke hade tillräckligt att göra. Faktum är emellertid, att statsutskottet i förevarande fall, såsom sagdt, förutom två nya befattningar äfven tillstyrkt 1,000 kronor i ökad extra biträdesanslag. Och detta tycker jag är så pass stor ökning i arbetskrafterna, att det bör kunna vara nog för en gång, hvarför jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. Derunder hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* afslag derå och bifall i stället till den vid momentet fogade, af herr Lundeberg m. fl. afgifna reservation. Herr talmannen, som nu upptog dessa yrkanden till proposition, fann det förra vara med öfvervägande ja besvaradt. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i tredje momentet af fjärde punkten i förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets nämnda hemställan bifallit den vid detta moment afgifna reservation.

Omröstningen utföll med 135 ja mot 78 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Mom. 4 och 5.

Biföllos jemväl.

Punkten 5.

Bifölls.

Punkten 6.

*Ang. anställ-
lande af pro-
fessorer i stats-
vetenskap vid
Upsala och
Lunds univer-
sitet m. m.*

I denna punkt hade utskottet hemställt, att en af herr *A. V. Ljungman* i denna kammare afgifven motion, n:o 3, afseende, utom annat, uppförande å ordinarie stat af ett anslag af 12,000 kronor för anställande af en ordinarie professor vid hvarterdera universitetet, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsande af utskottets hemställan, anförde

Herr *Ljungman*: Beträffande det föreliggande förslaget har utskottet yttrat, att »de af motionären framhållna önskemålen icke lemnats opåaktade vid genomförandet af den nu bestående organisationen af universitetet, om än det sätt, hvarpå man sökt tillgodose dem, varit ett annat än det af motionären förordade.» Jag befarar emellertid, att statsutskottet ej till fyllest tagit reda på förhållandena, då det kunnat så yttra sig. Förhållandet är nemligen, att det intresse, som jag framhållit, icke alls beaktats vid organisationen af de nuvarande universitetet. Det är visserligen sant, att statsvetenskapen under de senaste åren studerats mera intensivt vid våra båda universitet, än förr varit fallet, men i sjelfva verket har dock endast en professor i ämnet tillkommit, nemligen en extra ordinarie professor i Lund. Det finnes sålunda i verkligheten icke mer än denna enda professor i statsvetenskap, om man fattar detta ord i dess egentliga bemärkelse, och det måste man väl erkänna vara för litet.

Utskottet tyckes tro, det meningen skulle vara, att de juridiska fakulteterna vid universitetet skulle motsvara hvad som i utlandet kallas rätts- och statsvetenskapliga fakulteter; men sådant är i sjelfva verket ej förhållandet, ty med dessa juridiska fakulteter vid universitetet afsåg man, då den sista organisationen skedde, endast att fostra domare och embetsmän, men hufvudsakligen domare. Dessa juridiska fakulteter äro således i sjelfva verket ej annat än juristfakulteter med syfte att skapa och utbildade skickliga domare, alldeles på samma sätt som de teologiska

fakulteterna hafva till uppgift att fostra skickliga prester. Vid de utländska universiteten är förhållandet deremot i väsentlig mån ett annat. I Tyskland till exempel har man 45 professorer i ren statsvetenskap, det vill säga professorer i nationalekonomi och egentlig politik, utom de professorer man dessutom har vid åtskilliga fackhögskolor, vare sig dessa äro tekniska högskolor eller högskolor för landt- eller skogshushållning. Äfven vid dylika högskolor finnas nemligen professorer i nationalekonomi antälda.

*Ang. anstäl-
lande af pro-
fessorer i stats-
vetenskap vid
Upsala och
Lunds univer-
sitet m. m.
(Forts.)*

Derigenom att nationalekonomien förts in som ett ämne inom filosofiska fakulteten, har vunnits vida bättre resultat, än eljest skulle hafva skett; ty det är alldeles gifvet, att för jurister är kunskap i nationalekonomi och politik icke särskildt af nöden. För den, som tager juris kandidatexamen och då skall studera nationalekonomi, är denna vetenskap blott ett biämne, som egentligen är för honom mera till tunga än till gagn och som nästan utan nytta förlänger den redan förut så långa studietiden. Helt annat blifver förhållandet, der nationalekonomi och politik förläggas under den filosofiska fakulteten. Och detta faktum vederlägges ej deraf, att man i några af Europas länder, särskildt i Österrike, har så kallade rätts- och statsvetenskapliga fakulteter; ty vid det stora öfvervägande flertalet af utlandets universitet föras nationalekonomi och politik under den filosofiska fakulteten eller ock bildas, såsom vid universiteten i München och Tübingen, en särskild statsekonomisk eller statsvetenskaplig fakultet, hvilket jag för min del anser vara vida bättre än att hänföra dessa ämnen under en rätts- och statsvetenskaplig fakultet.

Det lider intet tvifvel, att den försumlighet, man här i Sverige visat i fråga om uppmuntrandet af statsvetenskapen, ländt till *ganska stor* olägenhet, i synnerhet på senare tider, sedan denna vetenskap börjat gå allt mera framåt. Under ständsrepresentationens tid verkade Riksdagen på sätt och vis till uppehållande inom landet af intresset för kunskap i dessa vetenskaper. Riksdagarne varade nemligen så länge, att de enskilde riksdagsmännen, för så vidt de intresserade sig för arbetena på det politiska området, äfven voro i tillfälle att mera mångsidigt följa med frågorna och göra studier för deras utredning. Men sådant kan naturligtvis ej nu förhållandet vara, då antalet utskottsledamöter är *mindre* och arbetena så forceras, att en utskottsledamot svårigen binner att följa mera än sitt eget utskotts arbete.

År 1867 framlades också en kongl proposition om inrättande af en *akademij för statsvetenskaperna och häfdaforskningen* efter ungefär samma mönster som kongl. vetenskapsakademien, men ehuru denna proposition vann åtskilliga sympatier, blef den ej af Riksdagen bifallen.

Rätta sättet att få fram denna fråga synes mig nu vara att få bättre sörjdt för undervisningen i dessa ämnen vid universiteten, än för närvarande är förhållandet; och det är därför jag

Ang. anstäl-
lande af pro-
fessorer i stats-
vetenskap vid
Upsala och
Lunds univer-
sitet m. m.
(Forts.)

väckt förslag om en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om denna frågas utredning. Att märka är nemligen, att denna fråga aldrig varit föremål för någon fullständig utredning i vårt land; och redan detta borde, enligt min åsigt, hafva utgjort tillräckligt skäl för bifall till motionen. Enligt min öfvertygelse skall man också finna, att man *tillskyndar staten en verklig skada genom att försumma dessa vetenskaper*, som allt mera börja intaga främsta platsen vid de stora kulturländernas universitet.

Jag hoppas därför att, om än motionen denna gång ej har någon utsigt till framgång, frågan dock ej dermed skall dö, utan framdeles å nyo upptagas, och särskildt att regeringen måtte egna densamma tillbörlig uppmärksamhet.

Herr Ernst Carlson: Herr greve och talman, mina herrar! Jag instämmer visserligen med den ärade motionären derutinnan, att upprättandet af statsvetenskapliga lärostolar vid våra universitet skulle lända till gagn för de akademiska studiernas bedrivande och för den vetenskapliga forskningen. Men jag tror, att han går något för långt, då han i sin motion talar om att att en sådan åtgärd äfven skulle komma att utöfva en hellosam inverkan på det politiska lifvets utveckling. Detta är något starkt optimistiskt att tänka sig, åtminstone för den närmaste mansåldern.

Då motionärens förslag är ganska oklart, och den af honom föreslagna grupperingen af ämnena mindre tillfredsställande, finner jag det ej underligt, att statsutskottet afstyrkt motionen, och jag skall därför icke heller göra något yrkande om bifall till densamma.

Men det finnes i motionärens motivering en punkt, som ehuru den står der alledes omotiverad, dock är egnad att ådraga sig en mera allmän uppmärksamhet. Den lyder så:

»Uraktlåtenheten i vårt land att, såsom i utlandet skett, tillräckligt främja statsvetenskaperna från det allmännas sida har nemligen fört med sig allt betänkligare följder för det offentliga lifvet under särskildt de tre senaste årtiondena och torde kunna i främsta rummet anses utgöra orsaken till uteblifvandet af de väl behöfliga reformer på det politiska området, som man väntade sig som en följd af den nya riksdagsordningens antagande, och till det mer och mer insedda faktum, att den politiska nivån inom Riksdagens båda kamrar under nämnda tid befunnit sig uti ett oafbrutet sjunkande.»

Detta, mina herrar, är ett ganska märkligt uttalande, så mycket mer som det kommer från en gammal och erfaren riksdagsman, tillika vice ordförande i konstitutionsutskottet. Jag tror mig, sedan orden utan gensägelse fått inflyta i statsutskottets utlåtande öfver motionen, göra motionären och äfven kammaren en tjänst, då jag vill ge honom tillfälle att närmare förklara sig i saken genom att till honom framställa följande frågor:

På hvad sätt har det visat sig, att väl behöfliga reformer på det politiska området efter den nya riksdagsordningens antagande uteblifvit?

Och i hvilka afseenden kan det påvisas, att den politiska nivån inom Riksdagens båda kamrar under de sista årtiondena befunnit sig uti ett oafbrutet sjunkande?

Ang. anställande af professorer i statsvetenskap vid Upsala och Lunds universitet m. m.

(Forts.)

Herr Ljungman: Ja, hvad beträffar herr Ernst Carlsons anmärkning, att min motion vore oklar etc., så tror jag, att han dervidlag icke har rätt; och jag styrkes än mera i den tron derigenom, att han icke anfört något som helst *bevis* för dessa påståenden. Jag missunnar honom emellertid visst icke att komma med en bättre motion i ämnet än min, utan skulle tvärtom blifva synnerligen glad deröfver.

Hvad jag yttrat om uteblifvandet af politiska reformer och ett sjunkande af den politiska nivån, är ett faktum, synbart för en hvar, som *vill* göra sig besvär att jemföra till exempel våra dagars utskottsbetänkanden med betänkandena under den tid, då det politiska lifvet hos oss kanske var som kraftigast, det vill säga under 1840—1850- och 1860-talen. Att en afmatning nu är rådande, är alldeles obestriddigt. Dertill kommer äfven, att anspråken på kunskaper, erforderliga för en reforms genomförande, äro vida större nu, än hvad de voro i forna tider. Man har gått framåt öfver allt; och vi hafva att jemföra våra förhållanden med dem, som råda i utlandet och som stå ofantligt mycket högre, än hvad der var fallet för 50 år sedan. Låtom oss komma i håg, att atskilliga af de stora staterna i utlandet hafva först på senare tid öfvergått till konstitutionella stater, och att der hela det politiska lifvet och den allt rikare politiska litteraturen gått oerhördt mycket framåt. Vi hafva, enär statsvetenskapen ej hos oss odlats, *icke kunnat följa med* — det är ett faktum, hvarom en hvar, som vill gå in på ett stort bibliotek och se hvad vi hafva att bjuda på i politisk litteratur i jemförelse med utlandet, lätt kan öfvertyga sig.

Jag nämnde, att under ständsriksdagarnes tid utskottsledamöternas antal var större, än nu är fallet. Riksdagarne varade då 12—15 månader, någon gång till och med längre; man hade tid att följa med *alla* ärenden och tid att studera dem. Det har man ej nu, då det går undan med snälltågsfart; och man har ej heller vare sig den press eller de vetenskapsmän eller den litteratur, som skulle kunna ersätta hvad som brister och måste brista, så länge riksdagsarbetet skall gå med sådan snälltågsfart, som nu sker. *Detta är obestriddiga fakta.* För att vinna den ersättning, jag sålunda nämnde, äro vi tvungna, här som i andra länder, att uppmuntra statsvetenskapen och söka i pressen få en bättre utredning af de politiska fragorna, så att man blir i tillfälle skaffa sig nödiga kunskaper genom läsning af politisk litteratur och dylikt. Från sådant äro vi nu i det närmaste utestängda. Vi hafva ju här i Sverige en ytterst obetydlig politisk litteratur

Ang. anstäl-
lande af pro-
fessorer i stats-
vetenskap vid
Upsala och
Lunds univer-
sitet m. m.

(Forts.)

i jämförelse med till exempel Tyskland, som af mig särskildt åbe-
ropats.

Jag tror därför att, om man en smula fyller ut hvad jag
sagt i stället för att lösrycka en enstaka sats, måste det blifva
klart, att förhållandena verkligen äro *sådana*, som af mig upp-
gifvits.

Nu är det ju för oss en fördel, sedan vi fått årliga riksdagar,
att de ej vara så länge, ty derigenom möjliggöres, hvad som all-
tid är gagneligt, att i Riksdagen få så många näringsidkare som
möjligt. Men å andra sidan, när man ej längre njuter de stora
fördelar, som de långa riksdagarne medförde, så måste man skaffa
sig något annat i stället. Man måste skaffa sig en *politisk littera-
tur*, hvarur man kan hemta de kunskaper, man nu ej längre har
tillfälle att, såsom under ståndsrepresentationens tid, vinna inom
Riksdagen. Det är detta, jag velat framhålla; och jag tror, att
hvar och en, som sätter sig in i saken, skall medgifva, att jag
har rätt.

Då jag först kom upp till Riksdagen, funnos här ännu kvar
åtskilliga män från de fyra ständens tid; och jag minnes särskildt,
huru gamle Carl Ifvarson ofta yttrade till mig, att man förr
lärde något vid riksdagen och kunde följa med alla ärenden, nå-
got som sedan blef omöjligt.

Jag tror, som sagdt, att om man jämför utskottsbetänkandena
förr och nu, om man jämför de initiativ, som då togos från Riks-
dagens sida, med hvad nu är fallet, skall man finna skilnaden
stor. Kan man emellertid hitta på något annat sätt än det af
mig föreslagna att afhjelpa de olägenheter, jag påpekat, så gerna
för mig, men må då de, som derutinnan hysa annan uppfattning
än jag, snart komma fram med något förslag. Ty detta är verk-
ligen en vigtig fråga, som ej får längre försummas.

Nu gäller också i denna sak, att ett litet folk måste hafva
ett relativt större antal professorer i ett sådant ämne än ett
stort folk. Detta beror derpå, att när man i ett stort land,
t. ex. Tyskland, har flera universitet, finnes vid ett af dessa en
professor, som egnar sig åt en specialité, vid ett annat en pro-
fessor, som egnar sig åt en annan specialité, hvarigenom det
hela blir tillgodosedt. Den utvägen har man icke hos oss,
utan man blir tvungen att hafva *mer än en* professor. Det ligger
icke inom möjlighetens område för en professor vid ett universitet
att följa med en så ofantligt stor vetenskap, som har så många
grenar, det ligger icke inom möjlighetens område, att en man
kan underhålla sitt vetande på ett så oerhördt stort vetenskaps-
område som det nu ifrågavarande. Jag tror därför, att det förr
eller senare blir nödvändigt att här verkligen göra något för af-
hjelpandet af de olägenheter, som faktiskt förefinnas.

Herr von Friesen: Herr talman! Det ämne, som den ärade
motionären bragt på tal, har utan tvifvel gifvit statsutskottet
rätt mycket att tänka på, och för min del får jag säga, att under

ärendets behandling har jag kommit i tvifvelsmål om huruvida den nuvarande anordningen, att vissa statsvetenskapliga ämnen företrädesvis skola vara representerade inom den juridiska fakulteten, är riktig. Man har sagt mig, att i dessa ämnen ställas större fordringar på de studerande inom juridiska fakulteten, än som för deras praktiska behof kunde vara nödvändigt, och å andra sidan, att, derigenom att dessa ämnen hafva blifvit placerade i denna fakultet, deras behandling kommit att rätt mycket taga en ensidig riktning, som icke motsvarar tidens kraf i fråga om dessa vetenskaper. Jag tror därför, att det ämne, som den ärade motionären väckt på tal, tål allvarligt öfvervägande.

Ang. anställande af professorer i statskunskap vid Upsala och Lunds universitet m. m.
(Forts.)

Deremot har jag icke genom motionärens bevisföring i motionen kunnat blifva öfvertygad om huru svårigheterna skulle på bästa sätt lösas. Jag anser, att förarbetena — om jag så får säga — inom den krets, som saken närmast gäller, ännu icke äro så långt komma, att någonting från Riksdagens sida bör göras.

Herr talman, jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mina herrar! Den ärade motionären anmärkte mot mig, att jag icke lemnat några bevis för mitt påstående, att hans förslag vore något oklart och grupperingen af ämnena för de tilltänkta professurerna otillfredsställande. Denna anmärkning har sin fulla riktighet; några bevis lemnade jag icke i mitt förra yttrande, men jag skall, der till uppfordrad, be att få göra det nu.

Motionären föreslår t. ex., att statsvetenskapen skulle lämpligast representeras vid universitetet derigenom, att det bland annat upprättades en professur i nationalekonomi och socialvetenskap. Men begreppet »socialvetenskap» är så sväfvande, att jag trotsar både motionären och hvilken annan som helst af kammarens ledamöter att kunna gifva någon tillfredsställande definition på detsamma. Dessutom är ämnet så vidtomfattande, att det icke torde vara lämpligt att kombinera det med nationalekonomien, som ensam kräfver sin man.

Vidare föreslår motionären en professur i statistik och politisk geografi. Ett sådant förslag förräder en alldeles föräldrad uppfattning af ämnet »geografi»; ty detta ämne får icke klyfvas i fysisk och politisk geografi, utan dessa båda delar böra föras tillsammans. Möjligen kan man dela geografin i allmän och speciel. Men att på det föreslagna sättet föra den politiska geografin tillhopa med statistiken har i praktiken visat sig särdeles olämpligt.

Detta endast för att gifva några bevis för befogenheten af mitt påstående, att den gruppering af de statsvetenskapliga disciplinerna, motionären föreslagit, är mindre lycklig. Bäst vore utan tvifvel att, såsom flestades skett i utlandet, för dessa inrätta en särskild statsvetenskaplig fakultet.

Ang. anställ-
lande af pro-
fessorer i stats-
vetenskap vid
Upsala och
Lunds univer-
sitet m. m.

(Forts.)

För de speciella frågor, som jag framstälde till motionären, har han emellertid vikit undan och icke lemnat något tillfredsställande svar. När jag namligen frågade, på hvad sätt det visat sig, att nödiga reformer efter den nya riksdagsordningens antagande uteblifvit, och att den politiska nivån inom Riksdagens båda kamrar under de sista årtiondena varit i oafbrutet sjunkande, svarade herr Ljungman endast, att det finner hvar och en, som vill studera utskottsbetänkandena. Nu är visserligen herr Ljungman vice ordförande i konstitutionsutskottet och förmodligen har han med stöd af sin kännedom om just detta utskotts betänkanden funnit, att dessa under de senaste åren i åtskilliga afseenden varit mindre tillfredsställande än i äldre tider, och i detta fall kan jag icke jäfva hans erfarenhet.

Men, mina herrar, man bör väl, när man framställer ett så graverande påstående som det ifrågavarande, basera detsamma på något vidsträcktare undersökningar och kunna gifva bättre skäl för sig än dem herr Ljungman här kommit med.

Det är icke blott på grund af utskottsbetänkanden och motioner — jag menar nu icke endast deras mängd, utan äfven deras vederhöftighet — icke blott på grund af de tal och yttranden, som förefalla inom Riksdagens murar — de försvinna som perlorna i champagnen — man här skall döma, utan det är väl framför allt resultatet af riksdagsarbetet, som bör läggas till grund för omdömet. Men om man samvetsgrant jemför resultaten af Riksdagens arbete före representationsreformen år 1866 och efter densamma, då tror jag ingen med skäl skall kunna påstå, att icke det sansade och besinningsfulla reformarbetet under den senare perioden varit lika kraftigt bedrifvet som under den föregående. Domen häröfver bör emellertid icke ligga hos oss, som stå midt uppe i arbetet, utan den bör tillhöra framtiden.

Jag finner heller icke af de jemförelser, som motionären uppdragit med utvecklingen i andra kulturländer, der förhållandena äro andra och större än hos oss, jag finner alls icke af hans påstående om tidens snälltgång o. s. v. något som helst bevis för att den politiska nivån inom vår Riksdag sjunkit, äfven om en eller annan önskvärd reform uteblifvit, utan jag anser, att mina frågor fortfarande stå obesvarade. Och det synes mig för öfrigt icke vara lämpligt, att sådana lösa påståenden som de ifrågavarande inryckas i det offentliga riksdagstrycket.

Jag måste sålunda fortfarande hålla före, att det åsyftade uttalandet är ett obevisadt påstående, som med hela sin tyngd faller tillbaka på den som framkastat det.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Herr Ljungman: Mot hvad herr Carlson anförde mot den gruppering, som jag föreslagit, vill jag anmärka, att jag icke sagt, att den är fullkomlig, utan jag har tvärtom begärt utredning.

Hvad hans anmärkning mot sammanförandet af nationalekonomi och socialvetenskap under en professur angår, ber jag blott få fästa uppmärksamheten derpå, att alla de personer, som hittills sökt föra hvad man gemenligen och rätteligen kallar socialvetenskap framåt, hafva varit nationalekonomer.

Hvad beträffar sammanförandet under en professur af politisk geografi och statistik, kan det vara möjligt, att det icke är lämpligt, men denna fråga torde dock vara mindre vigtig.

Jag väntar mig icke, att vi skola få så många professorer, som jag föreslagit, utan jag skulle blifva glad, om det endast blefve en eller två nya vid hvarterdera universitetet, och jag anser, att man kan liksom vid de tyska universiteten begagna blott namnet »statsvetenskap». I Tyskland egnar sig sålunda den ene professorn åt en specialité och den andre åt en annan.

Hvad det vidkommer, som herr Carlson anförde mot mitt påstående, att reformer uteblifvit, skall jag be honom vara god och göra en jämförelse mellan de reformer, som skett i t. ex. Preussen och andra stater i norra Tyskland under de senaste 20 till 30 åren, och hvad här i Sverige åstadkommits. Jag tror, att han då skall erkänna, att jag har rätt. Preussen, som åren 1866 och 1870--71 genomkämpade två stora krig, under hvilka ådagalades, att Preussen hade en mönstergill förvaltning, har dock reformerat sin förvaltning efter denna tid, under särskildt åren 1872 till 1893, nära nog fullständigt. Det har vidare reformerat sitt skatteväsende, så att det i detta afseende kan anses stå högt och motsvara de ökade anspråken. Om man ser på de andra stora kulturstaterna, skall man finna detsamma. Vi stå *deremot* kvar på den gamla föräldrade ståndpunkten. Jag vill ännu en gång hänvisa till utskottsbetänkanden och dylikt, och jag tror, att hvar och en, som vill vara rättvis och opartiskt granskar dessa, skall medgifva, att vi icke nu förmå åstadkomma sådana arbeten som under ståndstiden. Det må nu så vara, att man kan uttrycka det med andra ord än jag har gjort, men *faktum är dock faktum*, och jag är öfvertygad om att herr Carlssons invändningar komma att försvinna som bubblorna i det der champagneglaset, som han talade om.

Herr Centerwall: Jag skall be att hufvudsakligen få instämna med herr Ernst Carlson och att vidare säga, att ett skäl, som talar för utskottets hemställan och mot herr Ljungman, torde också vara det, att det kan vara fråga om huruvida universiteten äro rätta platsen för professorer i statsvetenskap. Man har på flera ställen försökt att bryta ut sådana statsvetenskapliga institutioner från universiteten och förlägga dem till en särskild fakultet eller dylik inrättning. Hvad statsvetenskapen beträffar, så är den ett så omfattande begrepp, att jag visst icke tror, att saken i någon större grad skulle vara hjälpt med inrättandet af det antal professorer, som herr Ljungman föreslagit.

Jag far på det lifligaste tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Ang. anställande af professorer i statsvetenskap vid Upsala och Lunds universitet m. m.
(Forts.)

Vidare anfördes ej i detta ämne. Hvad utskottet hemställt bifölls af kammaren.

Punkterna 7—25.

Biföllos.

Ang. villkoren för åtnjutande af statsbidrag till undervisning i slöjd. Sedan härefter *punkten 26*, rörande ändring i villkoren för beviljande af anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande gossar, blifvit föredragen anförde

Herr Laurell: Herr talman, mina herrar! Då motionären i dag utaf sjukdom är hindrad att närvara i kammaren, skall jag be att i denna punkt få yttra några ord. Jag gör detta så mycket hellre, som jag i allo öfverensstämmer med motionären i hvad han yrkat. Men just emedan jag så gör, kan jag icke vara fullt nöjd med detta utskottets förslag. Men hvarför det? kan någon fråga. Ja, utskottet har visserligen icke lemnat saken utan beaktande, då det ju föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t, men jag har dock två skäl, hvarför jag icke är fullt nöjd med detta förslag. För det första har utskottet i sitt skrifvelseförslag till Kongl. Maj:t uttryckt sig ganska allmänt, liksom om det ville pruta af något på hvad motionären begärt, då det säger, att statsbidrag må kunna utgå äfven om undervisningen fortgår under kortare tid än den nu bestämda. Jag för min del tycker deremot, att man härvidlag måste gå så långt som motionären föreslagit. För det andra är jag icke fullt nöjd med hvad utskottet föreslagit, derför att saken derigenom kommer att uppskjutas ett år, och det hade varit önskligt, om denna förändring kunnat inträda genast från och med nästa år. Så kan emellertid icke enligt detta förslag ske, hvilket jag tycker vara illa, ty behofvet att få slöjd-undervisningen inskränkt ifrån åtta till sex månader, anser jag för min del vara ganska trängande för många församlingar på landet. Barnen på landet ha nemligen mycket ofta en half mil eller deröfver till skolan, och när de nu under de två mörkaste månaderna på året, under hvilka skolundervisningen fortgår, den ljusare delen af dagen sysselsätta sig med läsning, måste de sedan slöjda ett par timmar vid ljussken, hvarefter de ha att gå den långa vägen hem i mörkret, mången gång i oväder, snöyra och köld. Det har förekommit i det distrikt jag tillhör, att barnen under dessa så att säga nattliga vandringar ibland varit i fara att sätta lifvet till. Jag anser det derför vara ett trängande behof, att här en inskränkning sker. Att denna min uppfattning delas af ganska många i vårt land, derom vittnar icke blott hvad skolinspektörerna på allmänna inspektörmötet 1894 uttalade, utan äfven upprepade uttalanden ifrån Riksdagens sida — särskildt vid sistlidet års riksdag, då motionären hade en med denna till syftet liknande motion före, fastän den nu ifrågakvarande undergått åtskilliga förbättringar. Oaktadt statsutskottet då afstyrkte den-

samma, gick den dock igenom i Första Kammaren, och den var nära att gå igenom äfven i denna.

Jag får därför för min del säga, att statsutskottets ringa intresse för att få denna sak ordnad så snart som möjligt, enligt min uppfattning, torde komma att bringa åstad åtskillig sorg på många håll. Det är många barn, som komma att sörja öfver att detta tillstånd måste fortgå åtminstone ett år ännu, och dessutom många föräldrar — månet faders- och modershjerta, liksom mången lärare, skolrådsledamot och skolrådsordförande ömma för barnens sak.

Det är så långt ifrån att jag kan känna mig fullt tacksam för hvad statsutskottet i denna sak gjort, att jag tvärtom beklagar hvad som skett. Ty hade statsutskottet rent utaf afstyrt det hela, är jag fullt säker på att saken gått igenom icke blott i Första Kammaren, utan äfven i denna, ty så behjertansvärd är den. Men som saken nu står, är det klart, att ingenting annat är att göra än att bifalla statsutskottets förslag, ty detta har redan gått igenom i Första Kammaren, och något annat beslut lära vi icke kunna fatta.

Under sådana förhållanden, och då jag nu ser herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här närvarande, vill jag till honom framställa en hjertlig begäran, att, då han, såsom jag vet, kommer att taga denna sak i snart och allvarligt öfvervägande, han dervid måtte beakta icke blott den skrifvelse, som på grund af statsutskottets hemställan kommer honom till del, utan att han äfven ville helt och hållet behjerta de synpunkter, som motionären i sin motion framhållit, på det att, när vi i följd deraf, såsom jag hoppas snart nog, få förändringar i skolstadgan, dessa måtte göras fullt och helt till gagn för vår folkskola, som bör hafva vårt hjertas varmaste sympatier.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag åter skall af intresse för folkskolan be att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Då den föregående ärade talaren icke ville göra något yrkande, så anser jag, att detta innebär, att han icke ville, att statsutskottets förslag här i denna kammare skulle bifallas. Det är beklagligt, att den ärade motionären skall vara af sjukdom hindrad att här närvara. Han talade vid riksdagens början mycket med mig om denna sak, men intog ingalunda samma ståndpunkt som den föregående ärade talaren.

Om vid föregående riksdag förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t i denna fråga blifvit väckt, så kunde vid denna riksdag ärendet hafva blifvit afgjort. Det uppvisades åtskilliga brister i det förslag, som vid föregående års riksdag förelåg. Detta har delvis beaktats af motionären, hvilken i år gjort åtskilliga ändringar i sin motion. Men det påpekades äfven andra brister, som icke blifvit af motionären beaktade.

Nu kommer väl Kongl. Maj:t att taga hänsyn till allt detta. Att nemligen Kongl. Maj:t skall taga hänsyn till alla omständigheter, som vid frågans behandling framhållits, det finner jag natur-

*Ang. vilkoren
för åtnjutande
af statsbidrag
till undervis-
ning i slöjd.*

(Forts.)

Ang. villkoren för åtnjutande af statsbidrag till undervisning i slöjd. (Forts.)

ligt. Men hvarför gent emot Riksdagens skrifvelse en motion skulle vara mera vägande och mera värd afseende inför Kongl. Maj:t, kan jag för min del icke finna. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Laurell: Med anledning af den föregående talarens yttrande får jag förklara, att jag ansåg det alldeles öfverflödigt att yrka bifall till statsutskottets hemställan, då jag ju icke derpå yrkade afslag.

För öfrigt är det alldeles själfklart, att jag önskar, att Riksdagens skrifvelse med anledning af statsutskottets hemställan skall tagas i öfvervägande, men derjemte att också motionärens framställning skall fullt och helt behjertas.

Vidare till anteckning förekom icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Bifölls jemväl.

Punkten 28.

Ang. anslag till understöd åt folkbibliotek.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 202, hade herrar *G. A. E. Kronlund* och *J. E. Centerwall* hemställt, att Riksdagen ville bevilja ett årligt anslag af 10,000 kronor att ställas till Kongl. Maj:ts disposition, att i enlighet med af Kongl. Maj:t fastställda bestämmelser utgå till understöd af folkbibliotek på landsbygden och i städerna.

I förevarande punkt hemställde emellertid utskottet, att herrar *Kronlunds* och *Centerwalls* förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga härom anförde

Herr *Kronlund*: Herr talman, mina herrar! De flesta bland oss inse utan tvifvel vigten af att sprida och underhålla hågen för läsning, och läsning af sådant mera sammanhängande innehåll, som våra folkbibliotek ha att erbjuda. Denna läsning torde tvifvelsutan motverka en ensidighet i uppfattningen af företeelserna i lifvet; den bidrager att underhålla och öka kunskapsmättet från skolan, att vidga vyerna och att gifva en själfständig uppfattning af mångt och mycket, att hindra denna auktoritetstro, som eljest så ofta gör sig gällande.

Statsutskottet har nu synts behjerta motionens syfte, men anser sig icke »öfvertygad om huruvida dessa sträfvanden — nemligen för folkbibliotek — böra med statsmedel understödjas»

och finner i allt fall den utredning, som i motionen innefattas, icke vara af sådan beskaffenhet, att någon åtgärd med stöd af densamma bör af Riksdagen vidtagas.

Nu har emellertid den utredning, som i motionen förebragts, omfattat fem af landets — som jag tror — folkrikaste stift; det är in alles 460 bibliotek, som der undersökas, och man har erhållit en hel del betydande uppgifter, tack vare denna undersökning.

Man finner således, att i Upsala erkestift af 109 bibliotek 89 ha ett bokantal, som växlar mellan högst 200 till 1,000. I Strengnäs stift finnas 101 bibliotek, af hvilka 79 med varierande antal volymer: från 200 ända upp till 1,000. I Linköpings stift förekomma 122 bibliotek, och af dessa hafva 82 ett bokantal, som varierar från 200 till mer än 1,000. I Skara stift hafva af 75 bibliotek 55 ett volymantal, varierande mellan 200 till 1,000. Och i Göteborgs stift finna vi slutligen 53 bibliotek, af hvilka 32 ega ett bokantal, som växlar mellan högst 200 till mer än 1,000.

Detta är ju i alla fall en utredning, hvarpå man kan grunda en framställning om ett statsbidrag, hvarom här är fråga.

Vi ha i motionen framhållit, att intresset för biblioteken på åtskilliga håll svalnat, ja, att äfven ej så få bibliotek hafva förfallit. Men å andra sidan ha vi också kunnat påvisa den glädjande företeelsen, att flerstädes i vårt land intresset för dessa bibliotek är mycket lifligt och att utlåningen derur försiggår i ganska stor skala. Jag kan såsom exempel härpå anföra, att i en landtkommun i Gestrikland antalet boklån under åren 1895 och 1896 uppgått till resp. 3,201 och 3,419. Det är ju siffror, som ändå torde tala för att intresset för denna sak är mycket lifligt.

Att då väcka intresset, der det saknas, och att underhålla detsamma, der det finnes, synes mig vara två väsentliga uppgifter, som denna saks vänner ha att befrämja.

Huru man skall väcka intresset, der det fattas — ja, det synes mig bäst kunna ske genom att uppmuntra det hos ungdomen. Hos ungdomen är ju minnet och fantasien och mottagligheten mest lefvande och lifaktig. Skaffar man ungdomen tillfälle till god läsning, gifver man derigenom — så att säga — must och saft åt de torra skolkunskaperna och gör dem kanske först derigenom riktigt lefvande.

Och väckes — jag har sjelf i någon ringa mån sökt verka för folkskolebiblioteks införande i våra svenska finnmarker och vet, att deltagande, intresse och läslust bland skolbarnen på många ställen är ganska stor — väckes denna läslust genom inrättande af skolbibliotek, synes mig att man derigenom har tillgodosett en mycket vigtig uppgift. Uppmuntras den hos ungdomen, är det icke svårt utan tvärt om mycket tacksamt att underhålla den hos den mognade mannen.

Många af denna kammars både förutvarande och nuvarande mest bemärkta landtmän torde säkerligen hafva, utom den inneboende begåfningen, just den på egen hand tillfredsställda läs-

Ang. anslag
till understöd
åt folk-
bibliotek.
(Forts.)

lusten att tacka för de mångsidiga och stora kunskaper, de ofta visat sig besitta.

Erkänna vi nu, att sträfvan det att väcka och underhålla läslusten är af stor betydelse just ur folkbildningens synpunkt och att detta mål lämpligen kunde tillgodoses genom inrättande af sadana bokförråd eller folkbibliotek, hvarom här är fråga; erkänna vi, att dessa hafva — så att säga — kulturell betydelse, att de komplettera folkundervisningsanstalternas verksamhet, då synes det mig falla af sig sjelft, att staten bör jemte kommunerna bidraga till dessa folkbibliotek, liksom staten nu lemna bidrag till andra kommunala folkundervisningsanstalter, vare sig på tvångets eller frivillighetens grund. Jag vill blott nämna såsom exempel folkhögskolorna och arbetareinstituten — alla dessa erhålla ju understöd af statsmedel. Och staten synes mig derigenom endast sörja för att det väldiga kapital, som årligen nedlägges på folkundervisningen, kommer att gifva högre andlig ränta — om jag så må säga — än eljest.

Och vi se, att inom de flesta andra kulturländer i verlden betydliga belopp anslås just för detta ändamål. I England och flera af dess kolonier upptagas sålunda särskilda skatter för dessa bibliotek. I Amerikas Förenta stater och flera af Tysklands stater anslås af stat och kommun gemensamt betydande summor för att uppmuntra denna angelägenhet.

I förevarande motion ha ju motionärerna endast föreslagit, att staten skulle uppträda stödjande, uppmuntrande, der verkligen något intresse från kommunernas sida framkallat eller visat sig villigt att framkalla dessa bibliotek. Och en sådan uppmuntran skulle utan tvifvel verka sporrande och höjande på denna folkbildningsgren, i det att, i samma mån som staten visar sig villig lemna bidrag till dessa bibliotek, kommunerna skola vara villiga att äfven å sin sida för samma ändamål göra uppoffringar.

Och det är dock icke små summor, som redan nu offras för denna sak från kommuners och enskilda korporationers sida. Det visar sig af den utredning, som här förebragts, att i *Uppsala erkestift* 52 bibliotek hafva årsinkomster, varierande mellan 5 och 6 hundra kronor; i *Strengnäs stift* finnas 49 bibliotek med bestämda arliga inkomster, som kunna uppgå till 100 kronor och mera; i *Linköpings stift* hafva 29 årliga inkomster, som kunna uppgå till 100 kronor och deröfver; i *Skara stift* finnas 20 med inkomster till 100 kronor och i *Göteborgs stift* 13 med årliga inkomster af ända till 100 kronor och derutöfver. Det visar sig således, att oftervilligheten från kommunernas sida har varit ganska betydlig. Det framhålles också från hvarje sakkunnigt håll, att uppehållandet af hågen för läsning och för anlitandet af dessa bibliotek i väsentlig mån beror derpå, att biblioteken följa med sin tid och rekryteras genom fortsatta nya bokinköp, så att de derigenom blifva begärliga.

Den sak, som motionen afser att främja, synes mig vara en länk i det stora folkupplysningsarbete, som pågår i Sverige och

hvars uppgift är att verka för upplysning, för bildningens höjande och frigörelse bland de stora lagren af folket, ett folkupplysningsarbete, som icke slutar och icke får sluta med folkskolan, och ett arbete, hvori vi se många andra länkar på hithörande områden. Jag behöfver blott erinra om folkhögskolorna, arbetareinstituten, föreläsningkurserna för arbetare, läsestugor m. m. Allt detta visar, att en frivillig armé arbetar på detta fält, och det synes mig, som om staten och de enskilde borde gå arm i arm för vinnande af det mål, hvarför åtminstone denna kammare alltid visat sig synnerligen gynnsamt stämd.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag yrka bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Centerwall*.

Vidare till anteckning förekom icke. Efter af herr talmannen gifna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till förevarande motion, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 29.

Bifölls.

Punkten 30.

Kongl. Maj:t hade i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att, med uteslutande af de för Chalmers tekniska läroanstalt beviljade anslag till en lärare i allmän och husbyggnadskonst 1,500 kronor, till befrämjande af undervisningen i byggnadskonst och ornamentsritning 2,000 kronor, till en lärare i elektroteknik 2,000 kronor samt till en lärare i mekanisk teknologi, mekanik och konstruktion af enkla maskindelar 2,000 kronor, eller tillsammans 7,500 kronor,

dels på ordinariē stat bevilja:

till höjning af aflöningen för en hvar af fyra nuvarande lektorer, nemligen i matematik och beskrifvande geometri, i kemisk teknologi samt mineralogi och geognosi, i maskinlära och maskinkonstruktioner samt i skeppsbyggeri, från 3,500 kronor till 4,500 kronor.....	4,000	»
till upprättande af ett nytt lektorat i byggnadskonst och ornamentsritning.....	4,500	»
till upprättande af ett nytt lektorat i elektroteknik.....	4,500	»
till höjning af aflöningen för en andre lärare i matematik från 1,000 kronor till 3,000 kronor	2,000	»
till höjning af aflöningen för en andre lärare i allmän kemi från 2,000 kronor till 3,000 kronor	1,000	»

Ang. anslag till understöd åt folkbibliotek.
(Forts.)

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.

Ang. för-
ändringar i
staten för
Chalmers tek-
niska läro-
anstalt.
(Forts.)

till höjning af aflöningen till en andre lärare i skeppsbyggeri från 1,800 kronor till 3,000 kronor	1,200 kronor,
till höjning af aflöningen för en lärare i väg- och vattenbyggnadskonst från 1,200 kronor till 2,000 kronor	800 »
till höjning af aflöningen för en lärare i allmän mekanik från 1,500 kronor till 2,500 kronor	1,000 »
till aflöning för en lärare i mekanisk teknologi	1,500 »
till aflöning för en lärare i konstruktion af enkla maskindelar	1,200 »
till aflöning för en lärare i elementär mekanik	1,200 »
till aflöning för en lärare i elektrokemi	800 »
till aflöning för en lärare i landtmäteri	400 »
till höjning af aflöningen för en lärare i svenska språket och bokföring från 400 kronor till 900 kronor	500 »
till höjning af aflöningen för en lärare i frihandsteckning från 1,000 kronor till 2,500 kronor	1,500 »
till höjning af aflöningen för en lärare i modellering från 500 kronor till 1,200 kronor	700 »
till höjning af bibliotekariens arvode från 300 kronor till 800 kronor	500 »
till höjning af aflöningen för en vaktmästare från 750 kronor till 1,200 kronor, med bibehållande af rätt till fri bostad	450 »
till höjning af anslaget till repetitörer från 1,200 kronor till 2,000 kronor	800 »

dels förklara, att för ifrågavarande lektorsbefattningar aflöningen skulle fördelas i lön och tjänstgöringspenningar med 2,600 kronor såsom lön och 1,900 kronor såsom tjänstgöringspenningar;

dels och medgifva:

att samtliga lektorer och läraren i verkstadsarbete vid anstalten finge efter fem års väl vitsordad tjänstgöring åtnjuta ett ålderstillägg å lönen af 500 kronor och efter ytterligare fem års sådan tjänstgöring ett andra ålderstillägg likaledes af 500 kronor, med rätt för nuvarande lektorer och läraren i verkstadsarbete att i fråga om åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, de efter sin utnämning i sådan egenskap tjänstgjort vid anstalten;

att andre läraren i matematik, allmän kemi och skeppsbyggeri finge efter fem års väl vitsordad tjänstgöring åtnjuta ett ålderstillägg af 500 kronor; samt

att ålderstilläggen finge utgå af det å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag: ålderstillägg.

På anförda skäl hemstälde utskottet:

1:o) att Riksdagen må medgifva, att en hvar af de i staten för Chalmers tekniska läroanstalt uppförda fyra lektorer, nemligen i matematik och beskrifvande geometri, i kemisk teknologi

samt mineralogi och geognosi, i maskinlära och maskinkonstruktioner samt i skeppsbyggeri, må berättigas att — utöfver dem nu tillkommande två alderstillägg, hvardera å 500 kronor, efter fem och tio års vitsordad tjenstgöring — efter ytterligare fem års dylik tjenstgöring åtnjuta ett tredje alderstillägg, likaledes å 500 kronor, att utgå af det å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag: alderstillägg; dock att den lektorerna hittills tillkommande rätt till pension å allmänna indragningsstaten samt deras ställning till lärarnes vid elementarläroverken enke- och pupillkassa icke må härigenom undergå någon förändring; samt

2:o) att Kongl. Maj:ts förevarande proposition i öfrigt icke må till annan Riksdagens åtgärd föranleda, än att det ordinarie anslaget till Chalmers tekniska läroanstalt ökas med det belopp, 2,050 kronor, som hittills af läroanstalten tillhörande donationsmedel utgått sasom bidrag till aflöning åt lärarne i landtmäteri, väg- och vattenbyggnadskonst, svenska språket och bokhålleri, frihandstekning samt modellering.

Vid momentet 2:o hade fogats en gemensam reservation af herrar *Chr. Lundeberg, I. Wijk, F. E. Pettersson, E. Fränckel, E. H. Rodhe, J. Berlin, Th. Nyström* och *S. O. Nylander*, hvilka ansett utskottets hemställan i denna del böra hafva följande lydelse:

2:o) att, med uteslutande af det för Chalmers tekniska läroanstalt beviljade anslag till en lärare i allmän och husbyggnadskonst 1,500 kronor, af 1,500 kronor utaf anslaget till befrämjande af undervisning i byggnadskonst och ornamentsritning samt af anslaget till en lärare i elektroteknik 2,000 kronor eller tillsammans 5,000 kronor, Riksdagen må för upprättande af ett nytt lektorat i byggnadskonst och ornamentsritning och ett nytt lektorat i elektroteknik, båda med enahanda aflöningsförmåner, som af läroanstaltens förutvarande lektorer komma att åtnjutas, på ordinarie stat bevilja tillsammans 7,000 kronor, samt

att Kongl. Maj:ts förevarande proposition i öfrigt icke må till annan Riksdagens åtgärd föranleda, än att det ordinarie anslaget till Chalmers tekniska läroanstalt ökas med det belopp, 2,050 kronor, som hittills af läroanstalten tillhörande donationsmedel utgått såsom bidrag till aflöning åt lärarne i landtmäteri, väg- och vattenbyggnadskonst, svenska språket och bokhålleri, frihandstekning samt modellering.

Mom. 1.

Bifölls.

Efter föredragning af *mom. 2* anförde

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.
(Forts.)

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.
(Forts.)

Herr Nylander: Herr grefve och talman! Mina herrar! Vid denna punkt är afgifven en reservation, till hvilken äfven jag anslutit mig. Chalmers tekniska läroanstalt har under ärens lopp allt mera utvidgats och nått en sådan utveckling, att den numera måste anses vara, näst Tekniska högskolan, den förnämsta tekniska läroanstalten i riket. Denna skola har också tillvunnit sig ett synnerligen stort förtroende och besökes af lärjungar icke blott från Sverige, utan äfven från Norge, Danmark och Finland. Elevantalet, som år 1886 var 114, har så ökats, att det under läsåret 1897—1898 uppgick till 262, och nu lär det vara ännu högre. Nu har, såsom herrarne nogsamnt känna till, utvecklingen inom tekniken och de praktiska värfven under de senaste årtiondena varit och är ofantligt stor. Särskildt gäller detta inom byggnadskonstens och i all synnerhet inom elektroteknikens områden, der nya rön, nya uppfinningar och nya idéer oupphörligen framkomma. Jag tror, att det är af synnerlig vikt, att staten tillser och vakar öfver att vårt land på dessa områden följer med sin tid och icke blir efter, utan förstår att tillgodogöra sig de stora resurser och möjligheter till utveckling, som inom riket onekligen förefinnas. För detta ändamål måste just undervisningen i dessa ämnen handhafvas af skicklige, intresserade och fullt duglige män; och jag haller före, att man endast genom erbjudande af något så när tilltalande existensvilkor kan förvärfva sådana för de tekniska läroverken.

För upprätthållande af undervisningen i byggnadskonst och ornamentsritning vid Chalmers tekniska läroanstalt är för närvarande anvisadt ett belopp af 2,000 kronor och till en lärare i elektroteknik likaledes 2,000 kronor. Man kan kanske ej begära, att för dessa jemförelsevis små belopp undervisningen i dessa viktiga och vidt omfattande ämnen skall kunna bli så gedigen och så omsorgsfull som tidens kraf onekligen fordrar. Styrelsen för Chalmers tekniska läroanstalt har också framhållit, att svarigheter mött att vinna personer med tillräckligt stor praktisk erfarenhet och duglighet till lärare i dessa ämnen, därför att styrelsen icke kunnat erbjuda de löneförmaner och den fasta ställning, som skulle vinnas genom inrättande af de föreslagna lektoraten.

Det är med hänsyn till dessa omständigheter jag af omsorg för vårt lands utveckling i tekniskt hänseende ansett, att beslut redan i år bör fattas om inrättande af dessa två nya lektorat vid Chalmers tekniska läroanstalt, nemligen ett i byggnadskonst och ornamentsritning och ett i elektroteknik, hvartdera med en aflöning af 3,500 kronor i likhet med hvad som nu är bestämdt för de öfriga lektorerna. Ökningen i anslaget härför uppgår, såsom herrarne af reservationen finna, till endast 2,000 kronor, hvilket belopp ju icke är så särdeles afskräckande. Då nu Första Kammaren redan med 91 röster mot 20 bifallit denna reservation, vågar jag hemställa, att äfven denna kammare måtte behjerta frågans vikt och bifalla den mening, som i reservationen omfattas.

Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till reservationen.

Med herr Nylander förenade sig herrar vice talmannen *Swartling*, *Ernst Carlson*, *Wijk*, *Melin*, *Liljeholm*, *Baaz*, *Hedgren*, *Lundgren*, *Göthberg*, *Carlsson* i Hede, *Jansson* i Taberg och *Bergmark*.

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.

(Forts.)

Vidare yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Claëson: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag är ledsen, att statsutskottet funnit den i den kongl. propositionen gjorda utredningen om behovet af ökade lärarekrafter vid Chalmers tekniska läroanstalt icke vara så fullständig, att utskottet kunnat förorda ett genomgripande lönereglerringsförslag. Jag hoppas, att, när frågan i denna del en gång framdeles återkommer, den skall befinna sig i ett sådant skick, att den kan vinna kammarens bifall. I olikhet mot utskottet vågar jag dock tro, att utredningen åtminstone i ett par punkter är så fullständig, som man skäligen kan begära, och dessa punkter gälla de antydda lektoraten i byggnadskonst och ornamentsritning samt elektroteknik. Jag ber att få påminna kammaren om hvad som står både i den kongl. propositionen och i utskottets betänkande, nemligen att vid tekniska högskolan finnas icke mindre än tre lärareplatser, som representera undervisningen i byggnadskonst, nemligen professuren i arkitektur, lektoratet i allmän byggnadslära och lektoratet i husbyggnadskonst. Vidare ber jag att få påpeka, att vid en hvar af våra tekniska elementarskolor finnas särskilda lektorer i byggnadskonst. Chalmers tekniska läroanstalt är således den enda af våra tekniska skolor, som saknar ordinarie lärareplats i ämnet. Skolan har nemligen endast en lärare, som är anställd på förordnande med ett arfvode af 3,000 kronor. Han kan således när som helst skiljas från sin befattning, ty såsom kammaren väl vet, är förhållandet så, att enligt reglementet för läroanstalten endast lektorerna hafva fullmagter på sina tjänster, men öfriga lärare blott förordnanden.

Hvad nu särskildt angår det föreslagna lektoratet i byggnadskonst, så ber jag att få erinra om det sakförhållandet, att lärarens i nämnda ämne arbete i följd af det mycket ökade elevantalet blifvit särdeles utvidgadt. Elevernas antal har ju sedan början af 1880-talet mer än fördubblats, och läraren i byggnadskonst har förutom ett visst antal undervisningstimmar i veckan — jag tror, att det nu är 17½, och meningen vore, att detta skulle ökas med ytterligare 4 — dessutom att genomgå elevernas ritningar. Det är tydligt, att det skall förorsaka honom ett synnerligt drygt arbete att granska alla ritningar i byggnadskonst, som utföras af eleverna, och lika tydligt är, att detta arbete ökas för hvarje ny elev, äfven om antalet undervisningstimmar icke undergår någon höjning. När nu denna plats för närvarande är aflönad med blott 3,000 kronor och tillsättes endast på förordnande, så är det väl ej underligt, om en duglig person afsäger sig densamma för att få bättre anställning annorstädes.

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.
(Ports.)

Jag tror således, att mycket vore vunnet för anstalten, om denna lärareplats kunde förändras till ett lektorat, sasom här ifrågasatts.

Hvad beträffar lektoratet i elektroteknik, behöfver jag icke vara mångordig för att erinra kammaren, med hvilka jättesteg elektriciteten både i vetenskapligt afseende och med hänsyn till dess praktiska tillämpning gått framåt, och huru viktigt det därför måste vara för en anstalt sådan som den här ifrågavarande att hafva en duglig lärare i detta ämne. För närvarande är aflöningen för denna lärareplats 2,000 kronor.

Jag tror, att, med de stora anspråk man måste ställa på den tekniker, som skall innehafva platsen, och med afseende på det stora behof af teknici, som nu råder, man icke kan hoppas, att en person, som innehar såväl den stora teoretiska bildning och de praktiska anlag, som fordras för platsen, länge skall stanna kvar på densamma mot en aflöning af 2,000 kronor. Följden blir, att äfven denna plats kommer att ofta byta innehafvare, hvilket icke kan vara till fromma för den tekniska undervisningen.

Må det kanske tillåtas mig att lemna några upplysningar ur en handling, som jag för några dagar sedan fått mig tillsänd, och som utvisar några förhållanden i Preussen. Det är nemligen det betänkande, som preussiska regeringen nyligen aflåtit till landtdagen i fråga om inrättande af en teknisk högskola i Danzig. I detta betänkande upplyses bland annat, att det för närvarande i tyska riket finnes 9 tekniska högskolor med tillsammans 11,700 elever, derutaf i Preussen 3 högskolor med tillhopa 5,200 elever. Och dock framhålles i betänkandet, att Preussen står betydligt efter de öfriga tyska staterna med afseende såväl å högskolornas som elevernas antal. I Preussen med dess ungefär 32,000,000 invånare finnes nemligen blott 3 högskolor med 5,200 elever, under det att i de öfriga tyska staterna med tillsammans omkring 20,000,000 invånare finnes 6 högskolor med sammanlagdt 6,500 elever. Af sådan anledning föreslog också den preussiska regeringen inrättandet af en ny högskola i Danzig. Inom parentes kan jag nämna, att förutom kostnaden för byggnaderna, beräknades i regeringens förslag de årliga utgifterna för skolan till mellan 300,000 och 400,000 kronor.

Jemför man nu förhållandena i Sverige och Preussen, skall man finna, att i Sverige, som har öfver 5,000,000 invånare, finnes endast 1 teknisk högskola, förutom Chalmers tekniska läroanstalt, som i vissa fall står nära den tekniska högskolan. Elevantalet utgör i tekniska högskolan omkring 340 och i högre afdelningen af Chalmerska läroanstalten 130 eller sålunda tillsammans 470. Gör man alltså en jemförelse mellan Sverige och Preussen, så befinnes det, att på 100,000 invånare har Sverige 9 elever och en liten bråkdel dertill, under det att Preussen på motsvarande invånareantal har något öfver 16 elever; och det oaktadt anses Preussen stå så långt efter andra stater, att en ny teknisk högskola på 600 elever befinnes der vara behöflig.

Jag tror, att under nuvarande förhållanden, då, såsom kammaren nogsammt vet, det råder en så ytterligt stor efterfrågan på teknici, man skulle göra väl, om man på allt sätt håller de tekniska läroanstalterna om ryggen. Det har för mig uppgifvits, att det skall vara en sådan brist på teknici hos oss, att i stället för att förut en elev, som gick ut från tekniska högskolan eller Chalmers tekniska läroanstalt, icke hade så lätt att erhålla plats, är förhållandet nu så, att herrar industriidkare gå omkring bland eleverna och söka göra upp med dem, innan de blifvit färdiga, att när herr N. N. utexaminerats från skolan, så välkommen till mig och få vi då träffa löneafstal.

Det framhölls till sist utaf den ärade talare, som före mig hade ordet, att utgifterna för det ändamål, hvarom här är fråga, äro ganska ringa. Ja, det äro de verkligen. För ändamålet utgå för närvarande 5,000 kronor, men nu är det ifrågasatt, att detta belopp skulle indragas och i stället inrättas två nya lektorat. Derigenom skulle besparas 5,000 kronor och i stället utbetalas 7,000 kronor. Skilnaden mellan dessa båda belopp är således 2,000 kronor. Och detta är den kostnad, hvarom det i denna punkt är fråga.

Jag hemställer för min del, om icke kammaren skulle behaga bifalla den gjorda reservationen.

Herr Ivar Månsson: Herr grefve och talman, mina herrar! Sasom kammaren torde finna, är det en väsentlig skilnad mellan den kongl. propositionen och den reservation, som finnes utskotts- betänkandet vidfogad. I den kongl. propositionen föreslås en hel ny lönereglering, kan man säga, för den Chalmerska tekniska läroanstalten, i det Kongl. Maj:t föreslar, att staten för densamma, som nu är 56,000 kronor, skall utgå med 77,050 kronor. Således en förhöjning med 21,050 kronor. Och detta är verkligen en så förvanande hög löneförbättring, att jag åtminstone i statsutskottet icke kunnat pröfva, huruvida det förefinnes skäl att gå med på en dylik förhöjning. Kongl. Maj:t har t. ex. föreslagit, att läraren i matematik, som nu har en aflöning af 1,000 kronor, skall hädanefter få 3,000 kronor i lön. Detta är en förhöjning af ej mindre än 200 procent. En sådan löneförhöjning, som här är föreslagen, är någonting ovanligt för oss, då det icke alls påvisats, om tjänstemännen i fråga få någon tillökning i sitt arbete. Vid en sådan omreglering af lönerna för ett institut, som här är ifrågasatt, borde dock det första, synes det mig, vara, att man uppgjorde en utredning i sådant hänseende, så att vi finge se, om lärarne verkligen hafva sin fulla verksamhet inom institutet, eller om de kunna dela den på andra områden. Så göra kanhända många af lärarne, och jag tror för min del, att det är mycket lätt för dem att dela den verksamhet, som de egna åt den Chalmerska läroanstalten. Sådant som frågan förelåg, ansågo vi inom utskottet, att det var omöjligt för oss att tillstyrka den kongl. propositionen.

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.
(Forts.)

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.
(Forts.)

Beträffande de båda föreslagna lektorerna i byggnadskonst och ornamentsritning samt i elektroteknik, var det nog många eller kanske ett flertal inom utskottet, som hyste sympatier för den kongl. propositionen i denna del och ville tillstyrka densamma, men att så icke skedde, berodde nog först och främst på hvad statsutskottet vid 1893 års riksdag yttrat i berörda fråga. Utskottet uttryckte nemligen då i anledning af Kongl. Maj:ts förslag om inrättande af ett lektorat i byggnadskonst vid Chalmerska anstalten den åsigten, att det vore synnerligen viktigt, att denne lärare hade äfven praktisk verksamhet bredvid sin verksamhet vid institutet, på det att han måtte såsom arkitekt kunna följa med utvecklingen i byggnadskonst och ornamentsritning. Såväl statsutskottet som Riksdagen ansågo för den skull bättre att i stället för inrättande af det föreslagna lektoratet bevilja ett ärligt anslag af 2,000 kronor för befrämjande af undervisningen i nyssnämnda ämnen, samt att läraren deri icke blefve af sin verksamhet vid institutet så strängt upptagen, att han icke kunde utföra verksamhet äfven utom detta, ty endast derigenom kunde han följa med utvecklingen i arkitekturen och derigenom verka lika gagneligt, som om han ålades utsträckt undervisningsskyldighet. Detta var 1893 års statsutskotts och Riksdags åsigt beträffande lektoratet i byggnadskonst.

Hvad vidkommer lektoratet i elektroteknik, har statsutskottet redan så nyligen som vid 1896 års riksdag yttrat sig på ungefär liknande sätt. Riksdagen anslag då enahanda belopp till undervisningen i detta ämne som Riksdagen 1893 gjort till undervisningen i byggnadskonst och ornamentsritning.

Om man jemför lärarne i de nu omnämnda två särskilda ämnena vid Chalmerska anstalten med motsvarande lärare vid tekniska högskolan, får jag dock säga, att det synes mig, som de förras löner icke vore för små, utan mycket väl kunde försvaras, under förutsättning, att dessa lärare äfven hafva verksamhet utom anstalten. Men äfven om man gillar denna uppfattning, som Riksdagen ock förut haft, undrar jag ändå, om icke i alla fall denna fråga snart återkommer. Vi trodde nemligen inom statsutskottet, att nog hvarken Chalmerska läroanstalten eller Kongl. Maj:t skulle nöja sig vare sig med de anslag, som utskottet tillstyrkt, eller med hvad reservanterna hemställt, utan att frågan nog skulle ytterligare komma fram. Så trodde vi inom utskottet, och jag för min del anser, att det är bättre, att denna fråga är ölst, till dess hela omregleringsplanen är färdig, på det att samtliga frågorna må i ett sammanhang komma under ompröfning. Jag tror, att det är bäst, att båda dessa lektorsplatser stå öppna, till dess man får se, hvad inverkan de kunna hafva på de andra befattningarna vid institutet, och huruvida de båda lektorerna skulle få full verksamhet inom anstalten eller icke. Mig synes det, som om det rigtiga skulle vara, att kammaren nu bifölle statsutskottets framställning, och att styrelsen för Chalmers tekniska läroanstalt sedermera komme fram med för-

nyadt förslag i ämnet och dervid förebragte utredning i den af mig angifna riktningen, så att man finge se, i hvad mån lärarnes krafter skulle tagas i anspråk såväl å den högre som den lägre afdelningen. Ty det är väl ändå, som sagdt, alldeles gifvet, att vid en sådan löneroglering, hvarom här är fråga, måste man taga nödig hänsyn till dessa förhållanden och vid den eventuella lönerogleringen få det bestämdt, huru arbetskrafter å såväl det lägre som det högre stadiet skola fördelas.

Det är denna hänsyn, som gjort, att vi, då vi icke kunnat gå med på de ovanligt höga krafven, som här framstälts, särskildt då det icke blifvit utredt, i hvad mån lärarne skulle blifva upptagna af sin verksamhet i anstalten, samt då vi icke kunnat gå in i en sådan pröfning af frågan, att vi kunnat lägga fram något nytt förslag, ansett oss icke kunna göra annat än öfverlemna eller aterlemna ärendet till kammaren, på det att Chalmerska anstalten må komma fram med ny framställning. Ja, som sagdt, för närvarande synes det mig vara bäst, att frågan hvilat i hela dess vidd, såvida icke herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet skulle anse hela lönerogleringsfrågan vara löst, nöjaktigt löst genom ett bifall till reservationen. Men är det icke så, utan man skall hafva att vänta ytterligare framställning angående en fullständig reglering, synes det vara bättre att da taga hela frågan i ompröfning i ett sammanhang. Jag tror, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet skall gifva oss rätt i en sådan uppfattning.

På grund af hvad jag nu anført, skall jag, herr talman, tills vidare yrka bifall till utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Såväl af utskottets motivering som af den siste ärade talarens anförande framgår, att majoriteten i utskottet ingalunda underskattat denna frågas betydelse, utan att anledningen, hvarför den icke velat tillstyrka bifall vare sig till Kongl. Maj:ts proposition eller den här framlagda reservationen, varit en annan, nemligen att frågan i sitt nuvarande skick icke varit fullständigt utredd samt att i viss mån ett bifall till reservationen skulle innebära en afvikelse från den åsigt, som förut gjort sig gällande i Riksdagen. Herr Ivar Månsson erinrade derom, att Riksdagen förut haft den åsigten, att läraren i husbyggnadskonst skulle kunna aflönas temligen lågt, därför att man på denna plats just borde hafva en praktisk person, hvilken genom sin enskilda praktiska verksamhet borde kunna förtjena åtskilligt vid sidan af sin lön. Detta är riktigt, men man må akta sig för att deraf draga felaktiga konsekvenser. Det är riktigt så till vida, att det är nödvändigt eller åtminstone önskvärdt, att denne man är en praktisk arkitekt, men därför får man icke säga, att han kan aflönas huru lågt som helst. Ty vill man verkligen hafva en duglig person, så kan han säga: »Ger ni blott 3,000 kronor i lön, så tackar jag så mycket, jag egnar mig då hellre uteslutande åt privat verksamhet.» Det är just därför man måste, om man vill

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.

(Forts.)

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.
(Forts.)

hafva en duglig person på platsen, göra lönen så pass stor, att verkligen de dugliga, praktiska männen kunna finna med sin fördel förenligt att mottaga en tjänst med aflöning på stat.

Vidare framhöll herr Ivar Månsson, att man ingalunda kunde antaga, att genom ett bifall till reservationen frågan vore slutligen löst. Vore den det, skulle han för sin del möjligtvis kunna vara med om att bifalla reservationen. Ja, detta resonnement är ock i viss mån riktigt, men också endast i viss mån. Ty gifvet är, att endast då kan man med fog säga, att man bör uppskjuta afgörandet af frågan om dessa båda platser, om vissa omständigheter icke äro utredda, som måste bestämdt inverka på huruvida man öfver hufvud skall hafva sådana platser som de nu ifrågakomna vid skolan eller öfver hufvud anordna dem såsom lektorat. Men jag tror icke, att den ärade ledamoten af statsutskottet skall kunna säga, att så är förhållandet. Den felande utredningen berör, så vidt jag kan finna, ej alls frågan om dessa båda platser. Derför tror jag, att man måste betrakta frågan ur den synpunkten: finnes verkligen skäl att, äfven om snart ett förslag framkommer om fullständig löneroglering, ändock bifalla denna reservation? För min del synes det, som om verkligen mycket goda skäl för ett sådant tillvägagående skulle förefinnas. Mig har det alltid synts, som om det starka uppsving i industrielt hänseende, som de sista årtionderna inträffat, borde bestämdt mana oss att göra hvad vi kunna för att den industriella uppfostran äfven måtte kunna hålla jemna steg med denna hastiga utveckling af sjelfva industrien och med den vetenskapliga utvecklingen, så att vi ej må lida brist vare sig å tillräckligt många eller tillräckligt skickliga ingenjörer. Och i sammanhang dermed vill jag särskildt framhålla en sak. Vi kunna icke tänka på att såsom industristat täfva med utlandets stora industristater, men deremot kunna vi när som helst taga upp täflan i fråga om att framställa skickliga ingenjörer. Dertill hafva vi ett material, som kanske intet annat folk på jorden. Just med hänsyn dertill synes det mig, som om det skulle innebära en verklig våda, då man börjar att vid bedömande af löneförmånerna för en person, som skall undervisa ingenjörer och således sjelf skall vara ingenjör, tillämpa alldeles samma måttstock, som då fråga är om att bestämma, hvad en lektor eller lärare vid ett elementarläroverk skall hafva i lön. De personer, som egna sig åt lärarekallet i allmänhet, hafva ingen annan utväg; de vänta ej annat än dessa lärarelöner, och de få lämpa sig derefter och utbilda sig derefter. Men så är ingalunda fallet med dem, som egna sig åt de tekniska yrkena. För dem stå helt andra löner öppna i privatlifvet. Derför tror jag, att det är en mycket dålig sparsamhet, då det är fråga om att skaffa undervisare för blifvande ingenjörer, att aflöna sådana personer för knappt, likasom i allmänhet jag tror, att man får gifva efter på sparsamheten i afseende å löner, om man för statens ändamål vill hafva dugliga teknici. Jag tror, att man mycket väl kunde slå in på den bogen utan att i öfrigt gifva efter en hårsmån i af-

seende på den sparsamhetsifver, som alltid Andra Kammaren velat främja. Ty på så många områden har erfarenheten lärt, att skall det icke vara så, att vi för statens ändamål få endast personer af sekunda kvalitet, så måste vi aflöna dem — väl icke som i i privatlivet — men så att de kunna finna det fördelaktigt att i stället för att gå till dessa platser med stora löner i den privata industrien verkligen egna sig åt statens tjänst. Detta tror jag är alldeles ovederläggligt. På grund häraf och med hänsyn till det stora behof af teknici, som för närvarande finnes, torde det icke vara skäl att undanskjuta denna fråga; och då, såvidt jag kunde fatta, den siste ärade talaren principiellt taget ingenting hade emot saken, föranledes jag ytterligare deraf att yrka bifall till reservationen.

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Lovén, Zotterman* och *Meyer*.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Claëson: Med anledning af den direkta fråga en ärad talare, herr Ivar Månsson, nyss stälde till mig, ber jag att få förklara, att genom bifall till reservationen man icke kan anse frågan om reglering af lärarepersonalens vid Chalmers tekniska läroanstalt löneförhöjningar vara en gång för alla löst. Jag trodde verkligen, att jag i mitt första anförande hade antydtt detta, då jag nämnde, att jag hoppades, att utredningen skulle återkomma i sådant skick, att den äfven kunde vinna kammarens bifall. Men för min del har jag förstätt saken så, att frågan om anställande af dessa två lektorer är så fristående, så att den mycket väl kan lösas vid denna riksdag, äfven om löne regleringen i öfrigt får anstå. Jag tror, att behofvet af att få dessa lärareplatser förändrade till lektorat, är under nuvarande förhållanden så stort, att frågan derom icke bör af kammaren undanskjutas.

Herr Pegelow: Ehuru det redan framhållits från statsrådsbänken och af den reservant i statsutskottet, som först hade ordet, vill jag dock ännu en gång starkt betona, att den ökning i kostnad för statsverket, hvarom här är fråga, inskränker sig till 2,000 kronor. Den af herr Månsson omnämnda summan af 22,000 kronor afsäg ju gifvetvis, såsom han ock nämnde, det framlagda löne regleringsförslaget i dess helhet, hvilket statsutskottet icke har funnit vara beledsagadt af tillräcklig utredning. Jag skall för min del också endast hålla mig till det af reservanterna framställda förslaget.

Jag kan icke annat än också framhålla, att man måste såsom en fullt fristående fråga betrakta inrättandet af dessa två lektorat, hvilka redan för åtskilliga år sedan anmäldes för Riksdagen såsom behöfliga, fastän Riksdagen — jag ville nästan säga på försök — anvisat ett mindre belopp för tjänstens upprätthållande på förordnande.

I detta sammanhang vill jag framhålla ett par omständigheter rörande Chalmers tekniska läroanstalt, hvilka icke här berörts.

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.

(Forts.)

Det är för herrarne bekant, att detta läroverk intager en mellanställning mellan tekniska högskolan i Stockholm och de lägre tekniska läroverken, men står i afseende på den tekniska utbildningen i vissa fack den tekniska högskolan mycket nära, såsom och herr statsrådet nyss nämnde. Men fördelen för en mängd unga studerande af tillvaron af denna tekniska läroanstalt är den, att de kunna vinna inträde i densamma och genomgå dess kurs, utan att det af dem fordras den fullständiga humanistiska bildning, som är ett vilkor för inträde i tekniska högskolan. Det finnes många unga begåfvade män, som sakna ekonomiska förutsättningar för en sådan längre kurs, men i stället välja en, så att säga, genväg för att skaffa sig god teknisk underbyggnad, som gör dem snart användbara i det praktiska lifvet. Och resultatet tror jag, att herrar industriidkare kunna vitsorda såsom godt, och att de kunna intyga, att mycket dugliga elever utgått från detta läroverk.

Skulle nu läroverket stå stilla, hvilket med tidens utveckling är detsamma som ett tillbakagående, skulle det ej följa med sin tid, icke utveckla alla dessa läroämnen, särskildt elektrotekniken, hvilkens vikt alla erkänna, så komme många af de elever, som eljest skulle hafva tagit sin utbildning vid Chalmerska skolan och icke kunna nöja sig med de lägre tekniska läroverken, att nödgas söka inträde vid tekniska högskolan. Af det föreliggande betänkandet och statsverkspropositionen veta herrarne, att tekniska högskolan är öfverfylld och att årligen en mängd inträdessökande måste derifrån afvisas. Till min glädje har jag funnit, att statsutskottet tillstyrkt den kongl. propositionen för att i viss mån afhjelpa detta missförhållande. Men detta blir större, om icke Chalmerska skolan fyller sin uppgift.

Så kommer den rent ekonomiska sidan af saken. Det är alldeles gifvet, att tekniska högskolan är och måste vara för statsverket dyrare än Chalmerska skolan, eftersom staten ju för tekniska högskolan måste bekosta byggnader och allt hvad dertill hörer, medan man för Chalmerska skolan genom donationsmedel har skaffat erforderliga byggnader och det mesta af utredningen. För statsverket blir sålunda hvarje elev, som genomgår Chalmerska skolan, billigare undervisad än han skulle blifva vid tekniska högskolan, en omständighet, som det ju ur statsekonomisk synpunkt kunde vara skäl att beakta.

Jag har intet vidare att tillägga och skall nu endast bedja att få uttala den förhoppningen, att kammaren, som alltid visat sig behjerta de rent vetenskapliga krafven, äfven vill behjerta de kraf, som ställas på en praktiskt vetenskaplig och för vårt lands industri så nyttig utbildning som den tekniska. Derfor skall jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Swanberg, K. G. Karlsson* i Göteborg, *Wavrinsky, Faxé* och *Lindgren*.

Herr von Friesen: Herr talman: Jag har begärt ordet icke så mycket för att yttra mig om den fråga, hvarom diskussionen

nu rör sig, utan för att yttra mig om Chalmerska anstalten och den kongl. propositionen.

Jag tror, att jag icke är den ende, som blifvit besviken i min väntan vid genomläsandet af denna kongl. proposition. Man väntade sig, att något afsevärdt skulle göras just för de frågors lösning, om hvilka här i dag så mycket talats, men finner, att det i *hufvudsak* stannat vid en löneförhöjning. Om man undantager den elektriska afdelningen, så är det icke egentligen någon större arbetsprodukt, som skulle afvinnas anstalten, egentligen, säger jag, icke alls motsvarande tillökningen i anslag; utan i stort sedt är det nästan uteslutande en löneförhöjning, hvarom det här är fråga. Det är det ena, hvori man blifvit besviken. Man hade väntat sig ansatser för höjande af ingenjörutbildningen i vårt land i den mån det ankom på Chalmerska skolan, men man har icke funnit någon åtgärd i den rigtningen. Man hade vidare önskat sig åtgärder för att öka ingenjörernas antal, antalet elever vid Chalmerska skolan. Man har icke heller funnit någon åtgärd i den rigtningen. Det är hufvudsakligen en löneförhöjning — som sagdt om man undantager den elektriska afdelningen, på hvilken verkligen ett afsevärdt större arbete skulle astadkommas. Men detta sistnämnda representerar jmförelsevis endast en mycket obetydlig del af ökningen i kostnader.

Vidare finner man sig besviken i ett annat afseende. Man finner en framställning af institutets styrelse. Den har, såsom naturligt är, hänvisats till statskontoret för yttrandes afgifvande. Statskontoret har påvisat en mängd luckor i den framställning, som från institutets styrelse lemnats, och fästat uppmärksamheten på en del förhållanden, som eljest skulle blifvit helt och hållet obeaktade, men som för lönefrågornas bedömande äro af vigt. Sedan har detta statskontorets yttrande, egendomligt nog, föranledt, att institutets styrelse fått i sin tur utöfva kritik på statskontoret — detta har väl också, ehuru ovanligt, i förevarande fall varit nödvändigt, så att derom är icke något att säga. Men ej ens genom detta styrelsens senare utlåtande har frågan blifvit satt i sitt rätta ljus, så att man fått veta, huru med saken förhåller sig. Detta var det andra hänseendet, i hvilket man blifvit besviken.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet talade om, huru man i Preussen sökt fylla behofvet af utbildning för ingenjörer och sörja för anskaffande af en tillräcklig mängd ingenjörskrafter. Ja, statsutskottet hade varit synnerligen intresserad för att en sådan framställning äfven här skett. En sådan framställning hafva vi längre fram med afseende på tekniska högskolan, och den har blifvit af statsutskottet enhälligt tillstyrkt. Om här skola göras jmförelser med Preussen, så vore det väl lämpligt, att vi fått höra en jmförelse mellan de löner, som i Preussen betalas vid skolor, motsvarande Chalmerska anstalten, och de löner, som nu föreslås för denna anstalt. Det hade varit

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.

(Forts.)

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.
(Forts.)

den enda jämförelse, som vid bedömandet af denna punkt i den kongl. propositionen hade varit upplysande.

Herr Pegelow: Jag vill endast bemöta ett par ord i den siste talarens anförande. Han sade, att det icke i sammanhang med förslaget om löneförhöjning ifrågasatts någon motsvarande utvidgning af verksamheten vid institutet. Jag tror, att, då här icke framstälts något yrkande om bifall till löneregeringsförslaget i dess helhet, man kan låta den saken falla och endast tänka på de befattningar, i fråga om hvilka här yrkats bifall till den begärda löneförhöjningen. Och då den ärade talaren sjelf sade, att läraren i elektroteknik skulle prestera ett tillräckligt tillskott i undervisningsarbete, så sluter jag deraf, att talaren också skall sjelf anse, att hans invändning i fråga om denna plats förfallit.

Hvad beträffar läraren i byggnadskonst, så skulle timantalet något ökas äfven för honom. Han har för närvarande 3,000 kronor i lön, det är nu föreslaget, att han skulle få 3,500 kronor. Förhöjningen torde ungefär motsvara den i Kongl. Maj:ts proposition omförmälda tillökningen i timantal.

Jag tror sålunda, att full valuta kommer att gifvas för den tillökning i anslag, som reservanterna ifrågasatt.

Herr Ivar Månsson: Vi hafva nu hört, att det ej kan komma att stanna vid att Riksdagen bifaller reservationen och upprättar två lektorat. Då man sålunda kunnat låta förslaget i öfrigt falla för närvarande och endast håller sig till dessa lektorat, men i reservationen icke uppstälts sådana villkor, att säkerhet kan vinnas för att de personer, som erhöle lektoraten, finge sig förelagd någon synnerligen ökad verksamhet utöfver den, som nu är ålagd innehafvarne af motsvarande tjänster, så får jag säga, att det skulle vara ganska egendomligt, om Riksdagen antog reservationen. Då man vet, att frågan i sin helhet skall återkomma, måhända redan nästa år, synes det mig, att äfven frågan om de båda lektoraten bör kunna anstå, så att man då kan taga den i öfvervägande i samband med hela löneregeringen och sålunda bedöma, huru dessa personer, som skulle få ordinarie tjänst och lektors aflöning, borde få sin verksamhet ordnad. Det förvånar mig för öfrigt icke, att man afstått från att yrka bifall till förslaget i dess helhet, då det föreligger i sådant skick, att man ej har den ringaste säkerhet för att de, som finge ökad aflöning, också finge ökad arbete.

Jag hemställer sålunda om bifall till utskottets förslag, på det att vi måtte få frågan om dessa lektorer under pröfning, då förslaget i sin helhet återkommer, hvilket jag förmodar skall ske redan nästa riksdag.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till

utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den vid detta moment fogade, af herr Lundeberg m. fl. afgifna reservation; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Ang. förändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt.
(Forts.)

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i andra momentet af 30:de punkten i förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid detta moment afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

Voteringen visade 115 ja och 90 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

I anseende till den framskridna tiden uppskötts den vidare behandlingen af föreliggande utlåtande till i afton kl. 7, då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,34 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.